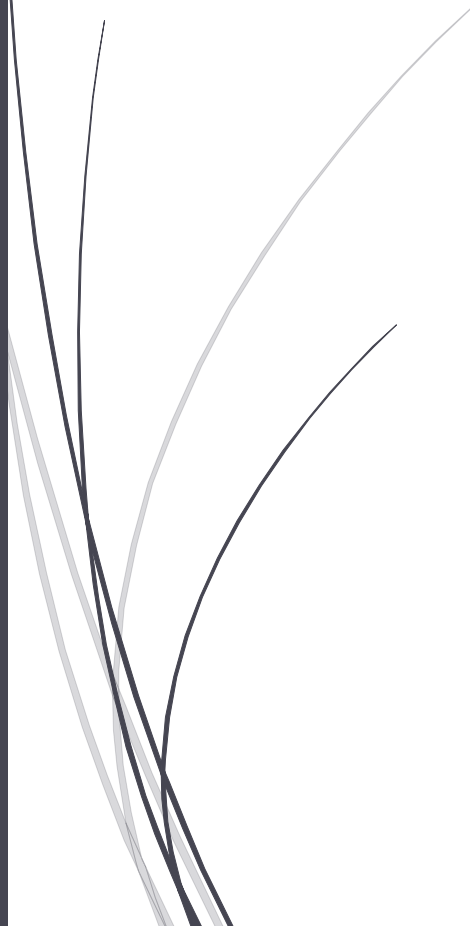

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Vilnius, 2022

**PROJEKTO „BENDROJO UGDYMO TURINIO IR ORGANIZAVIMO
MODELIŲ SUKŪRIMAS IR IŠBANDYMAS BENDRAJAME UGDYME“
1.1 VEIKLOS „NAUJŲ UGDYMO ORGANIZAVIMO MODELIŲ VAIKŲ
SOCIALIZACIJOS CENTRUOSE PARENGIMAS IR
ĮGYVENDINIMAS“
UGDYMO ORGANIZAVIMO MODELIS**

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-
726-04-0001

„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Modelio rengėjai:

Vitalija Grigaitienė

dr. Ramutė Gaučaitė

dr. Rolandas Paulauskas

dr. Auksė Petruškevičiūtė

Gražina Plekavičienė

Indrė Valančienė

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Turinys

I SKYRIUS. SITUACIJOS ANALIZĖ IR PAGRINDIMAS	4
1. VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRŲ VEIKLOS SITUACIJOS ANALIZĖ	4
1.1. VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRŲ UGDYMO ORGANIZAVIMO TEISINĖ BAZĖ LIETUVOJE	4
1.2. LIETUVOS VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRŲ PATIRTYS	5
1.3. MOKINIŲ PSICHOSOCIALINĖ CHARAKTERISTIKA	5
2. UGDYMO RIBOTUMAI IR IŠŠŪKIAI VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRUOSE	8
II SKYRIUS. UGDYMO ORGANIZAVIMO MODELIS VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRUOSE	11
1. BENDROSIOS NUOSTATOS	11
2. UGDYMO ORGANIZAVIMO MODELIO METODOLOGINIS PAGRINDIMAS	12
2.1. VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRŲ PASKIRTIS	15
2.2. LAUKIAMAS POKYTIS	15
3. UGDYMO PROCESO ORGANIZAVIMAS VAIKO MINIMALIOS IR VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS PRIEMONĖS BEI AUKLĖJAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS KONTEKSTE	17
3.1. VAIKO MINIMALIOS IR VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS PRIEMONĖS BEI AUKLĖJAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS VYKDYMO IR PLANAVIMO DOKUMENTAI	17
3.2. VAIKO PRIĖMIMAS Į VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRĄ	18
3.3. GRUPIŲ SUDARYMAS	19
3.4. VAIKO MINIMALIOS IR VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS PRIEMONĖS BEI AUKLĖJAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS ORGANIZAVIMO LAIKOTARPIAI	19
4. UGDYMO TURINIO STRUKTŪRA IR ĮGYVENDINIMAS	20
4.1. UGDYMO TURINIO STRUKTŪRA	20
4.2. UGDYMO TURINIO ĮGYVENDINIMAS PAGAL VAIKO MINIMALIOS IR VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS PRIEMONĖS BEI AUKLĖJAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS LAIKOTARPIUS	22
4.2.1. ADAPTACIJOS LAIKOTARPIS	25
4.2.2. SOCIALIZACIJOS LAIKOTARPIS	26
4.2.3. RENGIMOSI SOCIALINEI INTEGRACIJAI LAIKOTARPIS	28
4.3. VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRŲ (-O) UGDYMO PROCESO DALYVIAI IR PERSONALO STRUKTŪRA	28
5. EDUKACINĖ APLINKA	30

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

5.1. ĮTRAUKIOJO UGDYMO KULTŪRA	30
5.1.1. ESMINĖS NUOSTATOS	30
5.1.2. VIDINĘ MOTYVACIJĄ SKATINANTI APLINKA	32
5.1.3. ĮTRAUKIANTI DALYVAUTI APLINKA	32
5.2. FIZINĖ APLINKA	33
6. ŠVIETIMO PAGALBOS ORGANIZAVIMAS	34
7. KASDIENĖS MOKINIŲ RESOCIALIZACIJOS PRIELAIDOS	35
7.1. MOKYMOŠI PAGALBA	36
7.2. SPECIALIZUOTA PAGALBA	37
7.3. POZITYVAUS ELGESIO PUOSELĖJIMAS IR SKATINIMAS	38
8. BENDRADARBIAVIMAS SU ĮSTATYMINIAIS ATSTOVAIS IR KITOMIS INSTITUCIJOMIS	39
8.1. ĮSTATYMINIAI ATSTOVAI	39
8.2. VAIKO GYVENAMOJI SAVIVALDYBĖ	39
8.3. KITI DALYVAUJANTYS SUBJEKTAI	40
III SKYRIUS. VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRŲ VEIKLOS KOKYBĖS VERTINIMO IR VADYBOS SISTEMA	42
LITERATŪRA	45

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

I SKYRIUS SITUACIJOS ANALIZĖ IR PAGRINDIMAS

1. VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRŲ VEIKLOS SITUACIJOS ANALIZĖ

1.1. VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRŲ UGDYMO ORGANIZAVIMO TEISINĖ BAZĖ LIETUVOJE

Vaikų socializacijos centrų veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (2007 m. birželio 28 d. Nr. X-1238) (toliau – LR VMVP) ir nustato vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros principus, vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonės (toliau – VPP) skyrimą, pratęsimą, pakeitimą, bei panaikinimo pagrindus ir tvarką. Pažymima, kad VPP analogiška auklėjamojo poveikio priemonei (toliau – APP) – atidavimui į specialią auklėjimo įstaigą, kurios pagrindas numatytas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (LR BK, 82 str.).

Vaikų socializacijos centras (toliau – VSC) apibrėžiamas, kaip valstybinė bendrojo ugdymo mokyklų grupei priskiriama specializuota įstaiga, vykdanči vaikai paskirtą VPP ar APP (LR VMVP 2 str. 8 d.).

Atkreiptinas dėmesys, kad be LR VMVP įstatymo, reglamentuojančio VPP, taip pat VPP ar APP metu vadovaujamosi ir kitais nacionaliniais įstatymais bei norminiais aktais (1 lentelė).

1 lentelė. VSC veiklą reglamentuojantys dokumentai

Reglamentuojantis dokumentas	Dokumento tikslas (paskirtis)
Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996, nauja redakcija nuo 2018 m. liepos 1 d.)	Paskirtis – užtikrinti vaiko teisių ir laisvių įgyvendinimą, gynimą ir apsaugą, stiprinti vaiko įstatyminių atstovų atsakomybę ir galimybes rūpintis vaiku, užtikrinti vaiko interesus, nustatyti pagalbos vaikui ir šeimai ar kitiems jo atstovams pagal įstatymą organizavimo pagrindus, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos ir Vaiko teisių deklaracijos nuostatas, apibrėžti vaiko teisių užtikrinimo ir apsaugos mechanizmus, vaiko teisių apsaugos sistemos institucijas, jų veiklos teisinius pagrindus ir bendrąsias atsakomybės už vaiko teisių pažeidimus nuostatas (1.1 str.).
Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas (2015 m. birželio 25 d. Nr. XII-1869)	Nustatomas amžius, nuo kurio asmenys atsako administracine tvarka; jeigu administracinio nusižengimo požymių turinčią veiką padarė nepilnametis, kuriam iki šios veikos padarymo nebuvo sukakę šešiolika metų, atlikus tyrimą, informacija apie šią veiką ir ją padariusį nepilnametį turi būti perduota savivaldybės administracijos direktoriui, taip pat Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (6.1, 6.2 str.).
Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (1994, nauja įstatymo redakcija nuo 2008 m. spalio 1 d.)	Apibrėžiami priemonių skyrimo pagrindai, priežiūros priemonių vykdymas, numatoma savivaldos funkcija (vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymas yra savarankiška savivaldos funkcija).
Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo	Numato auklėjamojo poveikio priemones nepilnamečiams, kurios gali būti šios: išpėjimas, turtinės žalos atlyginimas arba jos pašalinimas, nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai, atidavimas tėvams ar kitiems fiziniams ar

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

įstatymas (2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968)	juridiniams asmenims, kurie rūpinasi vaikais, ugdyti ir prižiūrėti; elgesio apribojimas; atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą (82 str.).
Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. IX-1569 „Dėl vaiko gerovės politikos koncepcijos patvirtinimo“	Garantuojamas vaiko dalyvavimas teismų ir administraciniuose procesuose (3.2.5 str.).

1.2. LIETUVOS VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRŲ PATIRTYS

VSC Lietuvoje egzistuoja jau nuo 2008 m. sausio 11 d., tačiau nėra nusistovėjusio vieno veiklos modelio. Kiekvienas VSC, atsižvelgdamas į savo bendruomenės poreikius, mokinių amžių, lytį, poreikius, laikui bėgant kuria skirtingas veiklos formas ir siekia užtikrinti kokybišką veiklos organizavimą.

LR VMVP įstatymo taikymas bei vaiko perkėlimas į VSC laikomas kraštutine priemone, kurios tikslas užtikrinti visuomenės saugumo poreikius ir kurti vaiko teises ir interesus atitinkančią ugdymo sistemą, siekiant padėti vaikui įveikti susiformavusį ydingą elgesį ir išsiugdyti prasmingo individualaus ir visuomeninio gyvenimo sampratą. Nepaisant įstatyme numatytų humanistinio pobūdžio uždavinių, nepakankamas ugdymo(si) paslaugų pritaikymas vaiko individualumui, atskyrimas nuo šeimos ir visuomenės bei apgyvendinimas namų aplinkos neatitinkančioje institucijoje apsunkina keliamų tikslų įgyvendinimą.

2021 m. Lietuvoje veikia trys VSC: Gruzdžių VSC (berniukams), Vėliučionių VSC (berniukams), Kauno VSC „Saulutė“ (mergaitėms) (2 lentelė). VSC skirstomi pagal: a) lytį (berniukai ir mergaitės gyvena atskiruose centruose); b) klases, amžių (skirstomi tik berniukai).

Vaikai, pagal taikomos priemonės pobūdį, pasiskirsto taip:

- 82 proc. skiriama VPP;
- 18 proc. skiriama APP.

2 lentelė. VSC Lietuvoje

VSC pavadinimas	Tikslinė grupė pagal lytį	Tikslinė grupė pagal amžių, klases	Numatytas pajėgumas	Esamas vaikų skaičius 2022-01-01
Gruzdžių vaikų socializacijos centras	Berniukai	14–15	24 vaikai	5
Vėliučionių vaikų socializacijos centras	Berniukai	15–17	32 vaikai	9
Kauno vaikų socializacijos centras „Saulutė“	Mergaitės	14–17	24 vaikai	4

1.3. MOKINIŲ PSICHOSOCIALINĖ CHARAKTERISTIKA

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Atliekant VSC mokinių psichosocialinių charakteristikų analizę, išnagrinėjami bylų dokumentai (mokinių charakteristikos, institucijų, tai yra Vaiko teisių apsaugos institucijos, tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus (toliau – TBK), pateiktos išvados), teismo nutarties VPP ar APP skyrimo pagrindai. Pateikiama psichosocialinė charakteristika yra apibendrinta, skirtinga proporcija būdinga visiems VSC mokiniams.

Vidutinė priežiūros priemonė ar auklėjamojo poveikio priemonė. Atsižvelgiant į statistiką, proporcingai 75 proc. visų VSC mokinių skiriama VPP, ketvirtadaliui (apie 25 proc.) skiriama APP (pagal LR BK 82 str.). Vadovaujantis LR VMVP įstatymo 4 str., VPP turi būti skiriama kuo trumpesniai terminui, stebima, kad praktikoje dažniausiai skiriamas 1 metų laikotarpis.

Lytis. VSC mokinių skaičius proporcingas – 68 proc. yra vyriškosios, 32 proc. mokinių moteriškosios lyties. Fiksuojama, kad VSC, skirtų berniukams, poreikis ženkliai didesnis.

Amžius. VSC mokinių amžius svyruoja nuo 12 iki 17 metų (vidutinis amžius yra 15,3 metų).

Gyvenamoji vieta. VSC mokiniai gali būti iš bet kurios Lietuvos Respublikoje esančios savivaldybės. Vaikai atvyksta tiek iš nedidelių gyvenviečių, tiek iš didžiųjų Lietuvos miestų. Vadovaujantis LR VMVP įstatymo 4 str., VPP turi būti skiriama kuo arčiau nepilnamečio gyvenamosios vietos, neatskiriant nuo šeimos, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja vaiko interesams.

Kiti socialiniai aspektai. Stebima, kad į VSC atvykę ir besimokydami vaikai dažnai vieni kitus pažįsta, nes jau anksčiau yra susitikę kitose specializuotose įstaigose, pvz., Gelgaudiškio „Šaltinio“ specialiojo ugdymo centre, „Diemedžio“ ugdymo centre ir kt. Vaikai, atvykę iš to paties miesto taip pat pažįsta vieni kitus, nes dažniausiai būna iš tų pačių arba priešišių grupuočių. Todėl iššūkiu tampa mokinių išankstiniai tarpusavio santykiai. Taip pat VSC mokinių draugų ratą sudaro tiek bendraamžiai, tiek vyresni asmenys.

Vaikai retai turi pamėgtą prosocialios veiklos sritį. Dažniausiai mokiniai demotyvuoti, jų nedomina aktyvios veiklos, kuriose reikia judėti, galvoti (mąstyti), spręsti, taip pat veiklos, kuriose reikia varžytis, siekti rezultato, nes tikslas turi būti pasiekiamas *čia ir dabar*. Vaikų kantrybė, užsispyrimas – neišlavinti, jie nemoka kelti tikslų ir svarstyti jų siekimo būdų.

Šeimos situacija. Stebima tendencija, kad daugiau mokinių iš globą vykdančių įstaigų. Našlaičių mokinių minimumas, dažniausiai fiksuojamas terminuotas arba neterminuotas tėvystės teisių apribojimas. Institucinė globa ar rūpyba skiriama vaikui dėl tėvų nepriežiūros ir žalingos jų daromos įtakos nepilnamečio raidai, netinkamai naudojamos tėvų valdžios, kitų ypatingai nepalankių nepilnamečiui auginimo ir ugdymo šeimoje sąlygų, nustačius grėsmės vaikui lygį. Apibendrintais duomenimis, VSC vaikai pirmąjį gyvenimo dešimtmetį gyveno su tėvais, tai dažnai lemia komplikotą vaiko socialinę patirtį, iškreiptas vertybines orientacijas. Šeimos dažniausiai daugiavaikės, vaikų elgesio problemos tęstinės, būdingos visiems broliams – seserims. Šeimose ribotos gerovės galimybės, didelis skurdas, dažnai pajamų šaltinis – socialinės išmokos arba maži apmokamas, nelegalus darbas. Šeimoms teikiamos socialinės paslaugos, dirba atvejo vadybininkai, socialiniai darbuotojai. Šeimose nėra pastovių emocinių ryšių, vaikai gyvena emocinės deprivacijos sąlygomis, tėvai nekreipia dėmesio su kuo bendrauja vaikas, kokiomis veiklomis užsiima.

Tipinė VSC mokinio šeimos situacija:

- vaikas gyvena nepilnoje šeimoje (dažniausiai su mama);
- šeimoje nuolat keičiasi sugyventiniai;
- šeimoje dažnai naudojamas smurtas (vyrauja jėgos kultas, smurtas, fizinę agresiją vaikas pradeda traktuoti kaip problemų sprendimo būdą);
- vartojamas alkoholis (stebima tendencija, kad šeimose vartojamas ne tik alkoholis, bet ir narkotinės medžiagos);
- šeimos nariai yra arba buvo įkalinimo įstaigoje;

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

- nesirūpinama vaikais, žalingas elgesio pavyzdys (vaikai socialiai apleisti, tėvai neturi tėvystės įgūdžių, pasirinktas netinkamas auklėjimo būdas);
- savitas vertybių sistemos suvokimas (vagiliaujama, siekiama išimčių galiojančioje tvarkoje, lengvatų, skundžiama, kaltinami aplinkiniai, dažnai konfliktuojama tarpusavyje ir su aplinkiniais).

Vaikų ir globą vykdančių darbuotojų santykis taip pat dažnai komplikotas, nes vaikas identifikuojamas kaip problema, kuria reikia *atsikratyti*. Labai dažnai nenorima priimti vaiko atostogų metu, vyrauja išankstinės nuostatos grįžtant vaikui, jis iš anksto, pagal darbuotojų neigiamus atsiliepimus ir nuogąstavimus, *programuojamas* netinkamam elgesiui. Vaikai dažnai bėga iš namų arba globą vykdančių institucijų („butų“), valkatauja, nakvoja landynėse.

Nusikalstamos veikos, nusižengimai. Labiausiai paplitusi nusikalstama veika susijusi su nusikaltimais kito asmens nuosavybei, t. y. vagystės (LR BK 178 str.). Stebima tendencija, kad vaikai užsiima vis stambesnėmis vagystėmis (automobilių vagystėmis, plėšimais), kurių metu patiria materialinę naudą, tačiau naudojimas gautais pinigais – itin neproduktyvus. Rečiau pasitaikančios nusikalstamos veikos – reketas, narkotinių medžiagų platinimas. VSC mokinėms merginoms būdinga kita nusikalstama veika – vertimasis ir pelnymasis užsiimant prostitucija (pagal LR ANK 487 str.).

Dalis mokinių turi teismo įpareigojimus, kuriuos prižiūri probacijos tarnybos. Stebima, kad mokiniai įpareigojimų laikosi, kai būna VSC, tačiau grįžę į savo gyvenamąją vietą patiria sunkumų laikydamiesi įpareigojimų.

Delinkventinis, rizikingas elgesys. VSC mokiniams būdingas platus netinkamo elgesio spektras, apimantis bendravimo ypatumus su kitais asmenimis, rizikingą, chuliganišką elgesį ir požiūrį į aplinką.

Mokiniai užsiima žalingomis veiklomis, niokoja turtą, vartoja alkoholį ir psichoaktyvias medžiagas. Būdingas tabako gaminių, marihuanos, sintetinių narkotikų vartojimas arba derinių su alkoholiu vartojimas. Pastebėta, kad siekiama svaigintis lakiosiomis, uostomomis medžiagomis, piktnaudžiaujama vaikų ir paauglių psichiatro išrašytais vaistais (vartojama didesnė nei reikalinga dozė arba derinys su alkoholiu ar marihuana). Chuliganizmas reiškiasi kaip valkatavimas, buvimas grupuotėse su ypač prastos reputacijos asmenimis, vaikai iš nuobodulio niokoja visuomeninį turtą, pažeidžia viešąją tvarką. Fiksuoja, kad vaikai nesilaiko minimalios priežiūros priemonių reikalavimų, nedalyvauja arba epizodiškai dalyvauja paskirtose prevencijos priemonėse.

Psichologiniai ypatumai. Susisteminius dokumentuose esančią informaciją, fiksuojama, kad vaikai charakterizuojami kaip nevykdantys įsipareigojimų ir nesilaikantys taisyklių, neturintys atsakomybės, konfliktiški, nevaldomi ir nereaguojantys į taisykles, linkę provokuoti, pasiduodantys neigiamai įtakai, neturintys tvirtos nuomonės, negebantys adekvačiai vertinti savo netinkamo elgesio. Jiems būdinga nuotaikų kaita, aukštas nerimastingumo lygmuo. Dalis vaikų negeba valdyti emocijų, yra neprognozuojami, nepripažįsta savo naudojamo netinkamo elgesio modelio, kaltina aplinką, kitus žmones, save pateisina. Būdingas pyktis aplinkai, negeba priimti kritikos, reaguoja pykčiu, užsisklendimu, patiria sunkumų taikydami teorines žinias (konfliktų sprendimo būdai, elgesio modeliai, emocijų (ne)valdymas ir t. t.) praktikoje. Vaikai siekia savo pozicijas įtvirtinti kuo greičiau, skubotais, impulsyviais sprendimais ir būdais, nepaisydami tokios elgsenos pasekmių, tai byloja, kad vaikų adaptyvaus elgesio formavimasis sutrikęs.

Vaikai negeba palaikyti pozityvaus kontakto su kitais žmonėmis, dažniausia bendravimo forma – gąsdinimas, grasinimas, siekis pažeminti, įskaudinti, įžeisti, įbauginti. Smurtas identifikuojamas kaip problemų sprendimo būdas. Vaikai negeba diskutuoti, bendradarbiauti, atlikti komandinių užduočių dėl konkurencijos, ribotų socialinių ir komunikavimo įgūdžių. Vaikai stokoja konfliktinių situacijų sprendimo būdų, dažniausiai renkasi vengimą arba agresyvų puolimą.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

VSC mokiniai būna patyrę fizinę, emocinę, psichologinę prievartą (vaikystėje), todėl aplinką suvokia kaip priešišką, grėsmingą, o tai savo ruožtu skatina gynybinių jausmų formavimąsi ir pasireiškimą, jėgos kultą, tad agresyvi reakcija veikia kaip elgesio modelis, gelbėjantis nemalonių, frustraciją sukeliančių situacijų metu. Būdingas menkavertiškumo jausmas, savęs nuvertinimas, tad stebima, kad kaip atsakas į susiformavusį nevisavertiškumo jausmą yra jo hiperkompensacija – pranašumo siekimas, kurį norėdamas nugalėti, vaikas demonstruoja destruktivaus elgesio modelius (demonstratyvų elgesį, konfliktiškumą, vandalizmą, chuliganizmą).

Vaikai ypatingai jautriai reaguoja į pozityvius paskatinimus, su didele motyvacija orientuojasi tai veiklai, kurioje patyrė sėkmę ir paskatinimą, tačiau emociškai greitai *perdega*.

Sveikatos būklė. VSC mokiniams dažnai būtinos vaikų ir paauglių psichiatro konsultacijos dėl psichinės būklės nestabilumo, medikamentų skyrimo ir vartojimo. Beveik visiems VSC mokiniams būdingos F kodo (pagal TLK-10) diagnozės, t. y. psichikos sveikatos sutrikimai. Dažniausios diagnozės – plataus spektro elgesio ir emocijų sutrikimai, prasidedantys vaikystėje ir paauglystėje (F90-F98), t. y. hiperkineziniai sutrikimai, elgesio sutrikimai, mišrūs elgesio ir emocijų sutrikimai. Daliai mokinių nustatytas lengvas protinis atsilikimas, depresija, nerimo sutrikimai.

Dalis vaikų linkę į savęs žalojimą, suicidą. Tarp berniukų populiarios savadarbės tatuiruotės, kurios *piešiamos* nesaugiomis priemonėmis ir būdais, po tokių *operacijų* kyla komplikacijų (pūliuojančios žaizdos, krešuliai). VSC draudžiama tatuiruočių darymo veikla, tačiau vaikai tatuiruoti grįžta po atostogų, trumpalaikių išvykų į jiems įprastą aplinką.

Mediciniuose dokumentuose fiksuojami apsinuodijimai psichoaktyviomis medžiagomis, vaistais, alkoholiu iki sąmonės netekimo, mokinių gaivinimas ir organizmo detoksikavimas vykęs ligoninės stacionare. Tai signalizuoja apie besaikį piktnaudžiavimą psichoaktyviomis medžiagomis.

Vaikų sveikatos būklė taip pat reikalauja priežiūros: beveik visų mokinių prastos burnos ertmės, dantų būklė, kuri reikalauja intensyvaus gydymo. Kiti fiksuojami somatiniai atvejai: regėjimo sutrikimai, ydinga laikysena ir stuburo iškrypimas, naktinė enurezė, viršsvoris, migreniniai galvos skausmai ir kt. VSC mokinėms diagnozuojamos venerinės ligos, kai kuriais atvejais nustatomas nėštumas.

2. UGDYMO RIBOTUMAI IR IŠŠŪKIAI VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRUOSE

Daugeliui vaikų, patekusių į VSC, nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai (toliau – SUP), kurie yra vidutiniai arba dideli (pagal pedagoginių psichologinių tarnybų pažymą). Stebima tendencija, kad SUP susiję ne tik su vaiko patiriamais sunkumais suvokiant akademinę informaciją, bet ir tuo, kad SUP susiję su daroma nepalankių aplinkos veiksnių įtaka.

Su ugdymo institucija susijusi patirtis dažnai komplikuoja dėl ugdymo pasiekimų nesėkmių, nesusiklosčiusių santykių su bendraamžiais ir pedagogais. Vaikai nelanko mokyklos, bėga iš pamokų, kartoja klasės kursą. Mokyklos nelankymas ir konfliktai sukelia papildomų problemų – negatyvų požiūrį į mokslą, yra nelaikomas prioritetiniu dalyku.

Vaikai pedagogiškai apleisti, turintys didelių akademinį žinių spragų. Realus mokinių mokymosi lygis žemesnis 2–3 klasėmis, pvz., jei mokinys pagal amžių mokosi 7 klasėje, jo realus akademinis lygis 5 klasės (minimalus žinių lygis). Dėl įsisėnėjusio negebėjimo mokytis, akademinį žinių spragų, mokymosi motyvacijos stokos, turimų SUP, pamokų metu vaikai atsisako atlikti užduotis, vengia atlikti užduotis, kurios reikalauja loginio mąstymo, stengiasi išsiderėti ir nedirbti pamokų metu. Skaitymo suvokimo gebėjimai minimalūs, rašydami daro daug gramatinių klaidų.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

nemoka taikyti taisyklių. Patiria sunkumų įsimindami ir suvokdami informaciją, ją atgamindami, atlikdami analizės veiksmus, samprotaudami. Būtina specialiojo pedagogo pagalba, pamokose būtinas mokytojo padėjėjas.

Fiksuojamas dažnas ugdymo įstaigų keitimas. Sistemingi mokyklos disciplinos pažeidimai (tada svarstymai posėdžiuose ir neveiksmingi drausminimai), drausmės pažeidimai mažina ugdymo įstaigų specialistų norą dirbti su konkrečiu, *nepatogiu* vaiku ir lemia jo pašalinimą iš mokyklos, todėl vaikai atvyksta būdami labai priešiška nusiteikę pagalbos mokiniui specialistų atžvilgiu.

Šios psichosocialinės charakteristikos sąlygoja išskirtinę atidą VSC mokiniams ir formuoja visą VSC veiklą. Esamos VSC vykdomos veiklos analizė pateikiama stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (toliau – SSGG) analizės forma (3 lentelė).

3 lentelė. VSC vykdomos veiklos analizė

Stiprybės	Silpnybės
• VPP ar APP plano rengimas ir įgyvendinimas, apimantis visus laikotarpius. • Įgyvendinamos prevencinės, elgesio korekcijos programos. • Individualus darbas su mokiniu. • Bendradarbiaujama su profesinį ugdymą vykdančiomis įstaigomis, organizuojant ikiprofesinį ir profesinį ugdymą. • Į mokinių pomėgius orientuojamas mokinių laisvalaikio veiklų spektras: sportinės bazės, laisvalaikio erdvės, technologijų dirbtuvės. • Klasėse yra vaizdinės mokomosios medžiagos, sukurtos daugialypės terpės priemonės, įrengtos informacinių technologijų klasės. • Įvairus vaikų laisvalaikis, prasmingos veiklos. • Dalis ugdymo proceso organizuojama ne pamokų forma. • Galimybės naudotis technologijomis.	• Bendrųjų dokumentų, aktualių VPP ar APP proceso įgyvendinimui, stoka. • Nenuoseklus bendradarbiavimas su savivaldybe, atvejo vadybininkais, įstatymiais atstovais. • Neformaliojo ugdymo formų pasirinkimas, sąlygotas turimų specialistų, o ne vaikų poreikių. • Stokojama aiškios, nuoseklios pozityvaus elgesio skatinimo sistemos. • Gilios mokinių akademinė žinių spragos. • Silpnas išorės bendruomenės įsitraukimas. • Netinkamas vaikų elgesys stigmatizuojamas. • Didžiausias dėmesys skiriamas (su)valdant mokinių agresyvių elgesį, todėl nukenčia ugdymo procesas. • Neišnaudojamos formuojamojo vertinimo galimybės mokinių pasiekimams ir pažangai skatinti. • Ugdymas vyksta linijiniu principu, tai riboja ugdymo personalizavimo galimybes. • Stokojama ugdymo turinio integracijos. • Dominuoja išorinės mokymosi motyvacijos skatinimas. • Nepakankamai personalizuojamas mokymo(si) procesas.
Galimybės ir tobulintinos sritys	Grėsmės
• Galimybė individualizuoti ugdymą, kai mokiniai savarankiškai kuria savo žinojimą, taikydami savivaldžio mokymosi strategijas. • Galimybė atsisakyti stigmatizavimo, atsisakant formalių institucinių požymių VSC aplinkoje bei vaiko padaryto teisės pažeidimo vertinimo personalo veikloje. • Galimybė ugdymą(si) orientuoti į mokinio pažangą ir jo sėkmingą tolesnį augimą.	• Išankstinės suaugusiųjų nuostatos ir nepasitikėjimas mokiniu riboja galimybes taikyti savivaldžio mokymosi strategijas ir jį personalizuoti. • Agresyvaus mokinių elgesio (su)valdymas, taikant bausmių, o ne palapsniui suteikiamų <i>laisvių</i> modelį, mažina mokinių vidinę motyvaciją mokytis ir elgtis socialiai. • Ugdymo praktikoje nusistovėjęs požiūris į diagnostinio ir apibendrinamojo vertinimo svarbą

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

• Galimybė įtraukti šeimą ir artimąją mokinio aplinką į abipusiai vertingą bendradarbiavimą siekiant bendro tikslo. • Galimybė sutelkti skirtingas institucijas tarpinstituciniam bendradarbiavimui. • Galimybė VSC personalui tobulinti reikiamas kompetencijas.	riboja mokinio pažangą skatinančio formuojamojo vertinimo taikymo galimybes. • Ribotos galimybės kurti personalizuotą mokymosi pagalbos sistemą (netaikomos pastoliavimo, instruktuojamojo ir vadovaujamo konsultavimo ir pan. strategijos). • VSC darbuotojų turimos darbo apimtys (dirba dalimi etato) ir kompetencijos riboja galimybes kurti įtraukiojo ugdymo proceso kultūrą. • Formalus požiūris į tarpinstitucinį bendradarbiavimą riboja galimybes abipusiai naudingai socialinei partnerystei, įtraukiant privatų, viešąjį ir Nevyriausybinį organizacijų (toliau – NVO) sektorius. • Formaliojo ir neformaliojo ugdymo sinergijos stoka. • Bendradarbiavimo su šeima ir artimąja mokinio aplinka stoka.

Esamo mokymo(si) proceso organizavimo ribotumai. VSC priskyrimas bendrojo ugdymo mokykloms sąlygoja, kad VSC formalusis ugdymas ir programos realizuojamos panašiai, kaip ir kitose bendrojo ugdymo mokyklose. Nors VSC rūpi aukštos kokybės švietimo paslaugos, vis dėlto pagrindinė ir didžioji dalis pastangų nukreiptos į vaikų elgesio teigiamų pokyčių siekį, didinant jų psichologinį atsparumą ydingam socialinės aplinkos poveikiui bei teikiant pagalbą susigrąžinant mokymosi motyvaciją. Minėtas dėmesio koncentravimas – vienas iš esminių bendrojo ugdymo (toliau – BU) mokyklose ir VSC vykstantį ugdymo procesą skiriantis bruožas, turintis įtakos teikiamoms ugdymo paslaugoms.

Nežiūrint mokinių specifiškumo (plačiau žr. 1.3 skyriuje Mokinių psichosocialinė charakteristika) VSC realizuojant ugdymo programas, mokymas, kaip ir BU mokyklose, tradiciškai sutelkiamas į dalykui būdingų žinių įsiminimą, o mokymo procesas nesiskiria nuo tipinio BU mokyklose taikomo mokymo proceso. Pamokoje dominuojantis žinių perteikėjas – mokytojas, vadovaujamasi tradiciniais metodais, kai besimokantysis išlieka pasyvus. Vertinimas grindžiamas kiekybiniais duomenimis, dominuoja diagnostinis ir apibendrinamasis vertinimas. Pasiekimų vertinimas vykdomas tokiomis formomis, kurios skirtos išsiaiškinti, ar mokiniai gali atsakyti į mokytojo ar vadovėlyje keliamus klausimus. Ugdymas vyksta tęsiant BU mokyklose vykdomo ugdymo tradiciją, kai stokojama dėmesio diferenciacijai, individualiems vaiko mokymosi ir socialiniams poreikiams, ugdymas ne personalizuojamas. Dėl mokinių patirties specifiškumo, didžiausias dėmesys skiriamas vaikų *tramdymui*, stigmatizuojant jų įgytas patirtis. Tokiu būdu aiškiai parodoma, kad mokymasis, mokymosi pasiekimai ir pažanga VSC nėra prioritetas, nors strateginiuose tiksluose numatoma užtikrinti mokinių ugdymo proceso kokybę.

Be to, Bendrojo ugdymo programų (toliau – BUP) turinio atnaujinimas sąlygoja tam tikrus pokyčius ir VSC realizuojamam ugdymui: ugdymo turinys turi būti nukreipiamas į septynių kompetencijų ugdymą(si). Remiantis atnaujintomis BUP, ugdymo turiniu laikoma tai, ką ugdome ir tai, kaip ugdome, kokias sąlygas sudarome mokiniams parodyti, ką jie moka, ką ir kaip vertiname. Tad tiek rezultatas, tiek ir jo siekimo procesas tampa lygiai svarbūs ir tai aktualizuoja integruoto ir personalizuoto ugdymo reikšmingumą.

Be BU mokykloms būdingų problemų, dėl poreikio skirti didelį dėmesį vaiko elgesiui ir kitų jau minėtų priežasčių, patiriama daug problemų. Įvertinus besimokančiųjų VSC ugdymo kokybę,

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001 „Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

ugdymo turinį ir jo organizavimą pagal vaikų poreikius, atsižvelgus į sudėtingą socialinį ir ekonominį kontekstą, turimas patirtis, patirtas psichologines ir kitas problemas, motyvacijos mokytis stoką, žemų pasiekimų daromą įtaką, – siūlomas VSC ugdymo organizavimo modelis, kuris padėtų spręsti susirūpinimą keliančias problemas ir jų kontekste atsirandančius mokymosi trikdžius, būtų praktiškai įgyvendinamas, atlieptų įtraukiojo ugdymo principus.

VSC ugdymo organizavimo modelis, kurio esminis siekis – užtikrinti kokybišką ugdymo organizavimo procesą, kuriamas Lietuvoje įgyvendinant Europos Sąjungos struktūrinės paramos kompiuterinės informacinės valdymo ir priežiūros sistemos (toliau – SFMIS) projekto Nr. 09.2.1 - ESFA-V-726-04-0001 „Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“, 1.1 veiklą „Naujų ugdymo organizavimo modelių vaikų socializacijos centruose parengimas ir įgyvendinimas“. Projekto uždavinys – parengti ir išbandyti ugdymo organizavimo modelius, pritaikant atnaujintą ugdymo turinį specifinių grupių poreikiams.

II SKYRIUS UGDYMO ORGANIZAVIMO MODELIS VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRUOSE

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

Vaiko ugdymo organizavimo modelis (toliau – Modelis) neatsiejama VPP dalis, todėl ugdymo komponentas neišvengiamai sąlygojamas kitų VPP komponentų, tokių, kaip priežiūra, gyvenimo sąlygos, socialinės paslaugos ir kt., todėl siekiama į ugdymo organizavimo modeliavimą žvelgti kompleksiskai, neatsiejant jo kitų VPP komponentų atžvilgiu, kaip ugdymą sąlygojantį kontekstą.

Modelis grindžiamas LR VMVP įstatymu nustatytais principais:

- geriausių vaiko interesų prioritetiškumo (priimant sprendimus ar imantis bet kokių veiksmų, susijusių su vaiku, vadovaujamas geriausiaisiais vaiko interesais);
- vaiko dalyvavimo priimant su juo susijusius sprendimus (vaikui turi būti suteikiama galimybė būti išklaustam bet kokio su juo susijusio nagrinėjimo metu. Į vaiko nuomonę, jeigu ji neprieštarauja jo interesams, privaloma atsižvelgti);
- individualizavimo (priimant su vaiku susijusius sprendimus, turi būti atsižvelgiama į vaiko amžių ir brandą, jo psichines ir fizines savybes, poreikius ir kitas svarbias ypatybes);
- orumo (su vaiku turi būti elgiamasi rūpestingai, jautriai, sąžiningai ir pagarbiai, ypatingą dėmesį skiriant jo asmeninei padėčiai, gerovei ir ypatingiems poreikiams, užtikrinant visišką jo fizinę ir psichinę neliečiamybę);
- prieinamumo (turi būti užtikrinamos ir suteikiamos galimybės vaikui bendrauti su šeima);
- bendradarbiavimo (vaiko socialinė integracija grindžiama visų šio proceso vidinių ir išorinių dalyvių bendradarbiavimu ir tarpusavio pagalba);
- visapusiškumo (įvertinamas kitų paslaugų, pagalbos vaikui ar jo įstatyminiams atstovams poreikis ir užtikrinamas jų teikimas);
- vaiko privataus gyvenimo apsaugos.

Literatūros ir skirtingų ugdymo modelių apžvalga (OJJDP, 2019) bei vaikų (delinkventų) situacijos analizė suponuoja papildomus VSC ugdymo organizavimo principus:

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

1. Į vaikų psichosocialinius poreikius orientuotos sistemos, užtikrinančios jų optimalią gerovę, įgyvendinimas.
2. Nuoseklus mokinių pasiekimų vertinimas ir jais grįsta reintegracija visuomenėje.
3. Šeimos ryšių prioretizavimas ir optimalus įstatyminių atstovų įtraukimas į ugdymo procesą.
4. Mokinių potencialiomis galimybėmis grindžiamas mokymo procesas.
5. Pozityvios elgesio formavimo sistemos diegimas.
6. Prieiga naudotis reikiamomis socialinėmis ir psichologinėmis paslaugomis.
7. Sklandus tarpinstitucinis ugdymo ir socialinės integracijos proceso koordinavimas.
8. Optimali darbuotojų atranka, profesinis tobulėjimas, supervizija.

2. UGDYMO ORGANIZAVIMO MODELIO METODOLOGINIS PAGRINDIMAS

Modelio taikymas VSC grindžiamas daugiasisteme prieiga, kai ieškoma dermės tarp artimomis ugdymo teorijomis grindžiamų skirtingų ugdymo modelių:

- Siekiant visų ugdymo dalyvių ir sistemų dermės ir sąveikos, VSC ugdymo organizavimo modelis grindžiamas **Urie Bronfenbrenner bioekologinės sistemos teorija** (Bronfenbrenner, 1995). Pagrindiniai šios sistemos komponentai: individas, kontekstas, procesas ir rezultatas. Bioekologinė prieiga traktuoja raidos ir socializacijos procesus, kaip sudėtingą ir daugialypę individo ir aplinkos kontekstų tarpusavio sąveiką, kuri formuoja fizinę, pažintinę, socialinę ir asmenybinę vaiko tapatybę. Teorija individo raidos kontekstą dalija į penkias sistemas: *mikro* (individo artimiausia aplinka, tiesiogiai sąveikaujanti su bręstančiu vaiku: šeima, mokykla, bendraamžiai ir kt.); *mezo* apima dviejų (ar daugiau) individų veikiančių *mikro* sistemų sąveiką (pvz., mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas teigiamai veikia vaiko socializaciją); *egzo* (socialinio konteksto dalis, kurioje individas nėra aktyvus). Šis kontekstas (kaip tarpinis variantas) veikia vaiko socializaciją *mikro* sistemomis (pvz., tėvų darbo pobūdis, jų dalyvavimas mokyklos taryboje gali daryti įtaką šeimos auklėjimo stiliui arba šeimos vertybinei orientacijai); *makro* (sudaryta iš visuomeninių, ekonominių, administracinių, kultūrinių bei vertybinių kontekstų, kuriuose gyvena individas) ir *chrono* (kontekstų sąveika laiko atžvilgiu, kuri apsprendžia individo ir ekologinių sistemų pokyčius).

- **Socialinio konstruktyvizmo teorija** (Vygotskis, 1896–1934) remiasi esmine nuostata, kad vaikas kuria savo patirtį aktyviai dalyvaudamas šiame procese. Šiame procese svarbus savojo *AŠ komponentas* – asmeninės vertės suvokimas, (savi)veiksmingumas, jo puoselėjimas. Atsisakoma ir visais būdais vengiama mokymosi ir elgesio sunkumų patiriančių vaikų stigmatizavimo, kaip negalinčių, nesugebančių ir pan. (mokinių praeitis neturėtų paveikti jų ateities). Pasak mokslininkų (Packer and Goicoechea, 2000; Dudley-Marling, 2012; Reusser, Pauli, 2015; Mohammed, Kinyo, 2020), mokymas(is) siejamas su asmens tapatybės formavimusi, kokybiškais asmenybės pokyčiais, kai ji socialiniame kontekste formuojama ir transformuojama aktyviu veikimu su kitais ir tarp kitų, siekiant ne tik pažinimo, bet ir pripažinimo. Šiame kontekste socialinė aplinka laikytina svarbiu ugdymosi šaltiniu, o asmenybės raida ir jos socialinis kontekstas – neatskiriami.

- Konstruojant ugdymo realybę, remiamasi **artimiausios plėtros (artimiausio vystymosi) zona** (Vygotsky, 1962). Pradinis artimos vystymosi zonos tikslas yra, kad mokinys galėtų tai daryti savarankiškai, todėl ugdymo procesas VSC organizuojamas remiantis turima (esama) mokinio patirtimi, o ne priskirta konkrečiam amžiaus tarpsniui ar klasei. Mokytojai pirmiausiai turi nustatyti, koks dabartinis brandos ir mokymosi pasiekimų lygis ir tuo pagrindu projektuoti optimalius

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

pasiekimus pagal asmeninius gebėjimus, numatant poreikį palaikymo pastoliams (García-Campos, Canabal, Alba-Pastor, 2020).

• **Laisvojo ugdymo idėjomis** (Maslow, Rogers (Bruzgelevičienė, 2014)), kurių ugdymo centre yra mokinys, jo potencinės galios ir jų plėtotė, pasitelkiant mokymosi aplinkų įvairovę, kai mokymosi erdvė nėra griežtai fiksuojama (pabrėžiant mokymosi galimybes už klasės ribų). Bendrojo ugdymo programose numatytiems tikslams pasiekti VSC pasitelkiama formaliojo ir neformaliojo ugdymo sinergija, kai mokiniams laiduojamos galimybės mokytis institucijose partnerėse (pvz. profesinio rengimo centruose, gamybos ir paslaugų įmonėse, kviečiantis įvairių profesijų atstovus ar kartu su jais įgyvendinant įvairius projektus), lankantis ir veikiant kultūros institucijose ir kt. Laisvojo ugdymo paradigmos kontekste mokymo(si) procesas VSC organizuojamas vadovaujantis **esmine vaiko kultūros kaitos nuostata**. Remiantis ja, ugdymo procese siekiama vaiko kultūrą keisti socialiai vertinga, neprimetant vaikui suaugusiajam reikšmingos kultūros, o sudarant sąlygas keisti laisva valia. Pvz., į VSC patekę vaikai yra savivaldūs, tačiau tai daugiau destruktivus savivaldumas (jis savarankiškai priima sprendimus – mokytis ar ne, ką ir kur veikti ir pan.), kuris neretai ir sąlygoja vaiko patekimą į VSC. Ugdytojo užduotis tikslingai panaudoti vaiko gebėjimo priimti sprendimus patirtį, ją nukreipiant tokia linkme, kuri būtų ir asmeniškai, ir socialiai vertinga. VSC mokiniai dažnai turi elgesio problemų, kurios paprastai valdomos taikant išorinės intervencijos būdus. **Socialinės kontrolės teorija** keliama prielaida, kad delinkventinį elgesį galima valdyti individo ir bendruomenės ryšiu. Individo saitai su aplinkiniais psichologiniu ir emociniu požiūriu leidžia įkūnyti socialinę kontrolę, kuriamą jo įsipareigojimu. Be to, daugiau laiko skiriant bendrai veiklai, natūraliai sumažėja laiko ir galimybių įsitraukti į netinkamą veiklą (Hirschi, 2017).

• Modelis orientuotas į besimokančiojo **vidinės motyvacijos stiprinimą** (Dweck, 2007; Fredricks, Blumenfeld, Paris, 2004). Taikomos *personalizuoto ir savivaldaus* mokymosi prieigos realizuojamos pasitelkiant sprendimų priėmimo procesus, kurie turi įtakos pasirinkimo, vertės ir galimo rezultato suvokimui (Wiliam, 2017; Kazlauskienė, Gaucaite et al., 2021). Tai sistemai suteikia lankstumo ir laiduoja galimybes prisitaikyti prie kiekvieno mokinio stipriųjų ir silpnųjų pusių, interesų ir motyvacijos (Cavanagh, 2014).

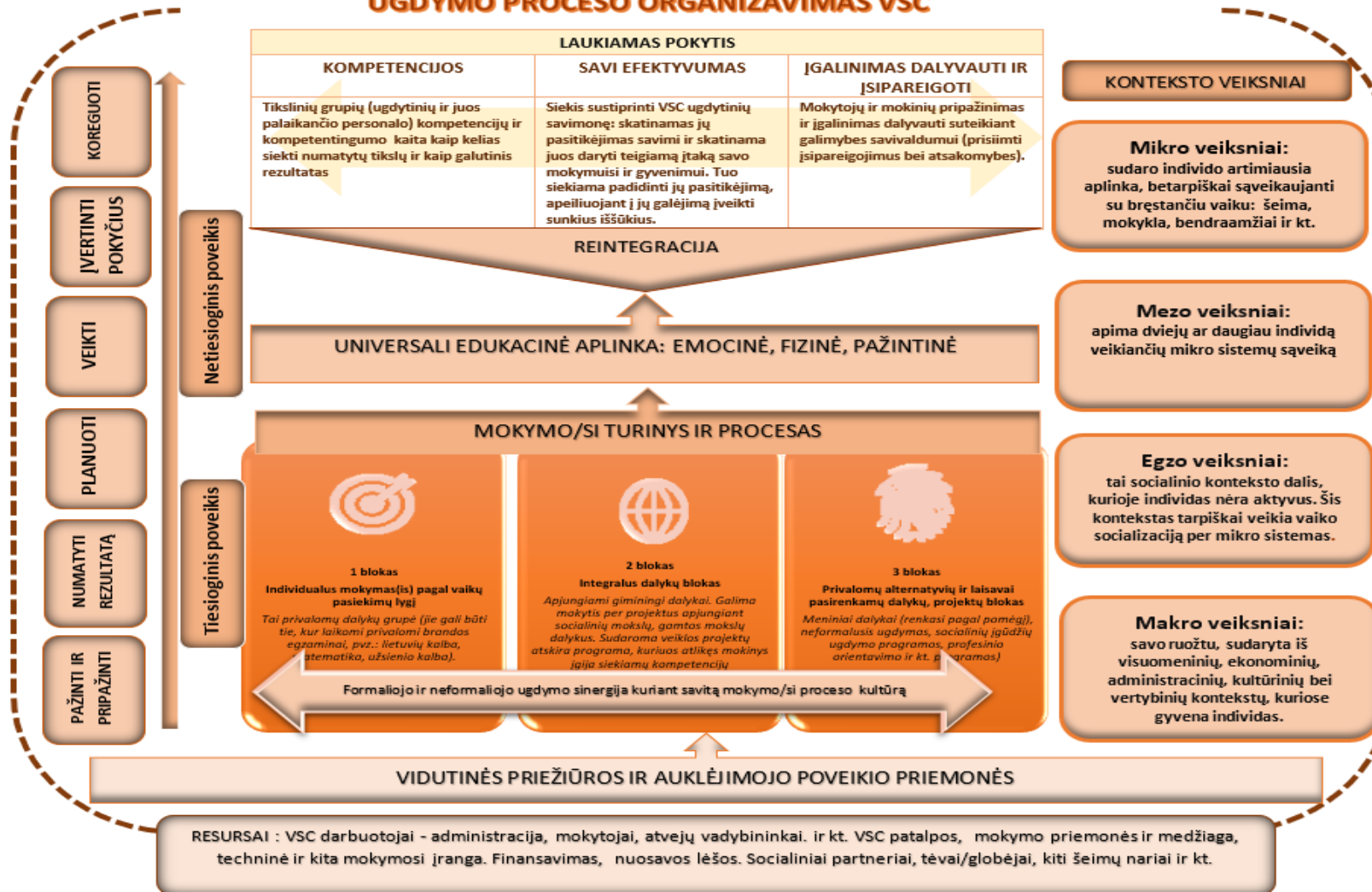
• VSC mokinių ugdymo(si) procesas organizuojamas remiantis **visos dienos mokyklos, produktyviojo mokymosi modelių derme**.

Ugdymo proceso organizavimo struktūra, laukiamas rezultatas, komponentai, kontekstas pristatomi 1 paveiksle.

1 pav. Ugdymo proceso organizavimo sistema VSC. VSC paskirtis ir laukiamas pokytis įgyvendinus ugdymo modelį

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001

UGDYMO PROCESO ORGANIZAVIMAS VSC

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

2.1. VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRŲ PASKIRTIS

VSC paskirtis, funkcijos, teisės, pareigos ir atsakomybė apibrėžiama LR VMVP įstatymu. VSC yra valstybinė bendrojo ugdymo mokyklų grupei priskiriama specializuota įstaiga, skirta delinkventinio elgesio vaikams, kuriems įstatymo nustatyta tvarka paskirta VPP ar APP.

VSC paskirtis – ugdyti, prižiūrėti ir teikti švietimo pagalbą, socialines, sveikatos priežiūros paslaugas, kurios priskiriamos bendrojo ugdymo mokyklų grupei, ir kitas paslaugas, numatytas pedagoginės psichologinės ar švietimo pagalbos tarnybos rekomendacijose vaikui, siekiant formuoti vaiko socialinių emocinių kompetencijų pagrindus, padėsiančius įtvirtinti socialiai priimtina elgesį; didinti mokinių psichologinį atsparumą ydingam socialinės aplinkos poveikiui, padėti susigrąžinti mokymosi motyvaciją, bendradarbiauti su savivaldybės administracijos direktoriaus paskirtos koordinuojančios institucijos atvejo vadybininku, parengti vaiką ir jo aplinką, kad šis sėkmingai sugrįžtų į šeimą ir į mokyklą.

VSC gali būti specializuojamas arba ten gali būti steigiamos specializuotos vaikų grupės pagal lytį, amžių, individualius vaikų ugdymosi ir švietimo pagalbos poreikius, psichikos, elgesio sutrikimus.

Ugdymo modelis konkretina VPP ar APP metu įgyvendinamą ugdymo procesą, kuris neatsiejamas nuo į VSC patekusių vaikų resocializacijos.

2.2. LAUKIAMAS POKYTIS

Laukiamas VSC organizuojamo ugdymo proceso poveikis suprantamas kaip pokyčiai ugdymo proceso organizavimo srityje, įgyvendinant naują VSC ugdymo modelį. Matomas trijų esminių krypčių (kompetencijų ugdymo, (savi)veiksmingumo, įgalinimo dalyvauti ir įsipareigoti) pokytis, tai sudarytų sąlygas sėkmingai vaikų, patekusių į VSC, resocializacijai.

Pokytis nukreiptas ne tik į mokinius, bet ir į ugdytojus, kaip dvi tarpusavyje viena nuo kitos priklausomas pusės.

Pagrindiniai taikiniai: kompetencijų ugdymas, (savi)veiksmingumas, įgalinimas dalyvauti ir įsipareigoti.

- ***Kompetencijų ugdymas***

Kompetencijų ugdymas. Tikslinių grupių (vaikų ir juos palaikančio personalo) kompetencijų ir kompetentingumo kaita, kaip kelias siekti numatytų tikslų ir kaip galutinis rezultatas.

Laikomasi į kompetenciją orientuotos pedagogikos (dalykai skirti kompetencijų ugdymui(si)): reikia įgyti ne tik konkretaus dalyko žinių ar kitaip izoliuoto „turinio“, bet kartu ir įgūdžių bei gebėjimų, požiūrių, kuriuos reikia įgyti siekiant išspręsti su turiniu susijusias problemas; skatinamas

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

noras mokytis apskritai. Be konkretaus dalyko ugdymo tikslų, svarbu, kad mokiniai, padedami pedagogų ar savarankiškai, pagal galimybes mokytųsi domėtis problemomis, keltų individualius mokymosi tikslus, motyvuotų save, savarankiškai planuotų veiksmų žingsnius, juos įveiktų asmeniškai ar grupėmis, pasirinktų tinkamą medžiagą ir informacijos šaltinius, apmąstytų vykstančius ugdymosi procesus ir pasiektą rezultatą.

Sėkmingas kompetencijų ugdymas VSC nukreiptas ne į mokymosi pasiekimų, o labiau į mokymosi galimybių atotrūkio mažinimą. Todėl ugdymo procesas ir rezultatas personalizuojamas, kiekvienas mokosi savo tempu ir siekia optimalių rezultatų pagal savo gebėjimus.

VSC klasėse, grupėse vyrauja ne diskriminavimo, o tolerancijos ir bendravimo kultūra – tai prisideda prie VSC kultūros gerinimo. Mokytojai ir mokiniai turi socialinių ir tarpkultūrinių įgūdžių, kad sukurtų nediskriminacinę ir tolerantišką mokyklos kultūrą. Mokiniai ir mokytojai kuria bendrą vertybių rinkinį, kuriame kiekvienas gali atrasti save.

- ***(Savi)veiksmingumas***

(Savi)veiksmingumas. *Siekis sustiprinti VSC mokinių savimoneę: puoselėjamas vaikų pasitikėjimas savimi, skatinimas daryti teigiamą įtaką savo gyvenimui. Tuo siekiama didinti jų pasitikėjimą, apeliuojant į galėjimą įveikti sudėtingus iššūkius.*

Stiprėja mokinių, turinčių delinkventinio elgesio istoriją, pasitikėjimas savimi, jie tikisi teigiamo (savi)veiksmingumas. Mokiniai žino savo stipriąsias puses ir potencialą, žino apie jiems atsiveriančias profesines galimybes, gerėja mokinių mokymosi rezultatai, jie turi geresnes reintegracijos ir profesinės ateities perspektyvas.

Suvienodinamos sąlygos naudotis švietimo ir darbo rinkos galimybėmis.

- ***Įgalinimas dalyvauti ir įsipareigoti***

Įgalinimas dalyvauti ir įsipareigoti. *Mokytojų ir mokinių pripažinimas ir įgalinimas dalyvauti, suteikiant galimybes savivaldumui (prisiimti įsipareigojimus bei atsakomybes).*

Vaikams, turintiems delinkventinio elgesio istoriją, suteikiamos lygios teisės, vienodos galimybės jomis pasinaudoti. Siekiama sustiprinti ir išplėsti mokinių ir mokytojų įsipareigojimus tarpusavyje, institucijai ir visuomenei.

Mokiniai geba ir yra motyvuoti būti savivaldžiais – ginti savo ir kitų interesus, sustiprėja gebėjimas veikti ir prisiimti atsakomybes dėl savo veikimo pasekmių. Mokiniai žino, kaip gali dalyvauti mokyklos gyvenime ne tik mokydami, bet ir mokyklos veikloje apskritai (priimdami sprendimus dėl neformaliosios veiklos, bendradarbiavimo su socialiniais partneriais formų ir pan.).

Numatytos veikimo kryptys susijusios tiesiogiai, viena kitą papildo ir sąlygoja, pvz., tik dalyvaujant aktualizuojama įgyta patirtis (ir socialiniai įgūdžiai), laiduojamos galimybės priimti sprendimus pasirenkant, prisiimant atsakomybę, tai stiprina pasitikėjimą savimi, provokuoja tikėti (savi)veiksmingumu ir kuria prielaidas sėkmingai reintegracijai.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Kaip keičiasi mokytojas. Mokslininkai (Gillies, Khan, 2008; Howe, Tolmie et al., 2007) aktualizuoja mokytojo vaidmens svarbą kuriant sąlygas abipusiam bendradarbiavimui. Mokytojo vaidmens raiška fokusuojama pozityvios sąveikos kūrimu ir bendros patirties telkimu vardan mokinio aktyvaus įsitraukimo mokytis (tai apima akademinį, socialinį, kognityvinį ir afektinį įsitraukimą (Finn, Zimmer, 2012). Tad mokytojo vaidmuo ir dėmesys labiau sutelkiamas į fasilitavimą, mentoriavimą, o ne į tiesioginį mokymą. Suaugusieji neišvengiamai turi būti jautrūs mokinių kultūriniam patyrimui, jo įvairovės pažinimui ir pripažinimui, tad ugdymo(si) proceso personalizavimas šiame kontekste tampa neišvengiama būtinybe. Savimi pasitikintis mokytojas gali ugdyti savimi pasitikintį jauną žmogų, todėl mokytojams taip pat svarbu remtis savo, kaip profesionalo, stipriosiomis pusėmis, jomis grįsti ir modeliuoti ugdymo procesą, stebėti jį, o prireikus, – koreguoti. [Bendrujų programų atnaujinimo gairių](#) 47.3 punkte numatyta, kad 30 proc. ugdymo turinio parenka mokytojas, o VSC šios galimybės dar didesnės, nes 40 proc. ugdymo turinio modeliuoja mokytojas.

Dirbant su rizikos grupės mokiniais, efektyviai dirbančiais laikomi mokytojai, kurie sąmoningai kuria pozityvius santykius, pažįsta ir pripažįsta vaiko kultūrą kaip ugdymo pagrindą, tenkina afektyvius poreikius bendraudami ir jais rūpindamiesi, elgiasi sąžiningai ir pagarbiai, teikia mokymosi pagalbą, turi aiškius lūkesčius vaikų mokymuisi ir jų laikosi, yra pozityvūs ir refleksyvūs (Popp, Grant, Stronge, 2011). Mokinių mokymuisi didelę reikšmę turi ir metodai, kuriuos taiko pedagogai (Finnegan, Dieker, 2019).

Atkreiptinas dėmesys, kad mokytojas, spręsdamas su mokinių mokymu(si) ar elgesiu (pagal poreikius) susijusius klausimus, taip pat privalo turėti galimybių gauti pagalbos iš švietimo pagalbos specialistų, administracijos ir pan.

Tiesioginis ir netiesioginis poveikis

Rezultatą kuria ne tik tiesiogiai taikomos priemonės (pvz. tikslingai modeliuojamas ugdymo turinys, renginiai, konkretūs veiksmai ir pan.), bet ir kontekstas (vaikų tarpusavio santykiai, sąveikos su suaugusiaisiais kultūra, aplinka, asmeninė situacija ir pan.). Todėl rezultato siekiama tiek tiesioginio, tiek ir netiesioginio poveikio priemonėmis, kurios vienodai svarbios kaip skirtingi rezultatą veikiantys veiksniai (1 paveikslas).

3. UGDYMO PROCESO ORGANIZAVIMAS VAIKO MINIMALIOS IR VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS PRIEMONĖS BEI AUKLĖJAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS KONTEKSTE

3.1. VAIKO MINIMALIOS IR VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS PRIEMONĖS BEI AUKLĖJAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS VYKDYMO IR PLANAVIMO DOKUMENTAI

Vaikui atvykus į VSC, adaptacija, resocializacija ir socialinė integracija (plačiau žr. 5.2 skyriuje Fizinė aplinka) fiksuojama tam tikruose dokumentuose (4 lentelė). Visus planavimo dokumentus (išskyrus statistinius ir VPP eigos) rengia VSC specialistų komandos drauge su vaiku ir vaiko įstatymiais atstovais.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

4 lentelė. *Pagrindiniai VPP ar APP vykdymo dokumentai*

Dokumentas	Rengėjai	Pagrindinė informacija
Individualus vaiko vidutinės priežiūros priemonės (ir (arba) auklėjamojo poveikio priemonės) vykdymo planas (toliau – Individualus planas)	Pagal nustatytą ir vienodą visiems VSC formą pildo vaiko auklėtojas arba atvejo vadybininkas, kiti VSC specialistai	Individualus planas pradamas pildyti adaptacijos laikotarpiu ir pildomas visą VPP vykdymo laikotarpį. Individualūs planai nuolat peržiūrimi, koreguojami pagal pasiektus mokinio rezultatus ir aplinkos pokyčius. Individualiame plane atsispindi atliekami vaiko pedagoginiai, socialiniai, psichologiniai ir kt. vertinimai, kita informacija, keliami kasavaitiniai tikslai, įsivertinama. Peržiūra vykdoma pagal poreikį. Derinama su įstatyminiu atstovu ir vaiku.
Vaiko atostogų planas	Auklėtojas arba atvejo vadybininkas	Rengiamas prieš vaiko atostogas, siekiant išlaikyti pagalbos tęstinumą. Derinama su įstatyminiu atstovu ir vaiku.
VPP eiga	Švietimo pagalbos specialistai, mokytojai, auklėtojas arba atvejo vadybininkas	Teikiama VPP ar APP eiga vaiko gyvenamosios vietos savivaldybei, įstatyminiams atstovams, stebimas ir fiksuojamas elgesio pokytis, tikslinama teikiama pagalba, teikiamos rekomendacijos du kartus per VPP laikotarpį arba kas 6 mėnesius.
Socialinės integracijos plano rekomendacijos	Švietimo pagalbos specialistai, mokytojai, auklėtojas arba atvejo vadybininkas	Likus ne mažiau kaip 1 mėnesiui iki vaikai paskirtos VPP vykdymo termino pabaigos, parengiamos vaiko socialinės integracijos plano rekomendacijos ir pateikiamos vaiko gyvenamosios vietos savivaldybės administracijos direktoriui. Nurodomi vaiko siekiai, požiūris dėl asmeninės socialinės integracijos, jis įtraukiamas į socialinės integracijos planavimą. Rengiama su įstatyminiu atstovu ir vaiku.
Savaitės ir mėnesio statistiniai duomenys	Paskirtas VSC darbuotojas	Statistiniai savaitės ir mėnesio mokinių duomenys pagal nustatytą formą teikiami atitinkamai Nacionalinei švietimo agentūrai ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai. Duomenys atnaujinami ir teikiami nuolat.

3.2. VAIKO PRIĖMIMAS Į VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRĄ

Vaikui atvykus į VSC, pagal nustatytą tvarką pasirašoma mokymo sutartis, supažindinama su VPP įgyvendinimo procesu, aplinkomis, su pristatytais dokumentais iš vaiko gyvenamosios savivaldybės, pasirašomos apgyvendinimo sutartys, atsakoma į klausimus. Centro administracija pasirašytinai supažindina vaiką jam suprantama kalba ir vaiko atstovą pagal įstatymą su jų teisėmis, pareigomis ir atsakomybėmis, kurios jiems suteikiamos VPP ar APP vykdymo laikotarpiu, šios priemonės nevykdymo ar netinkamo vykdymo pasekmėmis, taip pat su VSC veikla, vaikų elgesio ir

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

vidaus tvarkos taisyklėmis. Prireikus vaikui ir įstatyminiams atstovams pateikiamos VSC dokumentų, reglamentuojančių vaiko teises, pareigas ir atsakomybes, galimas taikyti drausmines auklėjamojo poveikio priemonės, vaikų elgesio, vidaus tvarkos taisyklės, kopijos.

Atvykimo dieną mokinyš įregistruojamas Mokinių registre, įvedama kita tikslinė informacija. Mokinyš įrašomas elektroninio dienyno mokinių sąrašuose, VSC mokinių sąrašuose (tvirtinamuose įstaigos direktoriaus įsakymu).

3.3. GRUPIŲ SUDARYMAS

Grupių skaičių VSC nustato Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras. Grupėje gyvena ir mokosi ne daugiau kaip 6 vaikai. Grupės sudaromos atsižvelgiant į vaikų amžių, brandą, individualius psichosocialinius ypatumus. Jei reikia, išskirtiniais atvejais, VSC vadovas gali priimti sprendimą dėl vaiko apgyvendinimo atskiroje grupėje. Sprendimą dėl vaiko apgyvendinimo konkrečioje grupėje priima VSC vadovas, atsižvelgdamas į švietimo pagalbos specialistų ir auklėtojų arba atvejo vadybininkų pateiktus siūlymus. Vaikų atostogų metu grupių skaičius gali būti mažinamas, atsižvelgiant į vaikų skaičių centre.

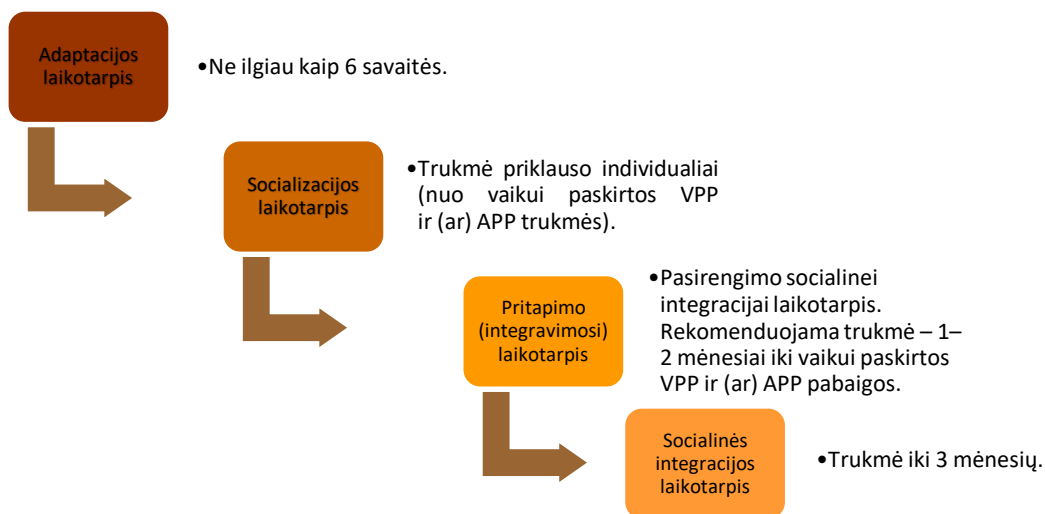
Formaliojo ugdymo grupės sudaromos įvertinant kiekvieno vaiko pasiekimus pagal numatytas ugdyti kompetencijas kiekvieno mokomojo dalyko srityje. Mokymuisi gali būti sudarytos laikinos grupės pagal vaikų pasiekimų lygį. Jei vaikas padaro kitą lygmenį atitinkančią pažangą, mokymo(si) eigoje grupė gali būti keičiama, vaiką priskiriant kitai grupei. Detalesnė informacija apie mokymo(si) grupių sudarymą pateikiamas 5 dalyje „Edukacinė aplinka“, kai turinys modeliuojamas pagal atskirus blokus.

3.4. VAIKO MINIMALIOS IR VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS PRIEMONĖS BEI AUKLĖJAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS ORGANIZAVIMO LAIKOTARPIAI

VPP ar APP vykdymas organizuojamas šiais laikotarpiais: adaptacijos, socializacijos, pasirengimo socialinei integracijai. Socialinės integracijos laikotarpis, kuris vyksta po VPP ar APP įgyvendinimo vaiko gyvenamojoje vietoje. Rekomendaciniai VPP ar APP laikotarpiai, kai priemonės vykdymas skiriamas 1 metams, pateikiami 2 pav.

2 pav. VPP ar APP laikotarpiai

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

VPP ar APP laikotarpių detalizavimas. Detalizuoti VPP ar APP laikotarpių aprašymai ir nurodytos jų trukmės yra rekomendacinio pobūdžio. Svarbu atkreipti dėmesį, kad vaikas *žingsniuoja* visais VPP vykdymo laikotarpiais. Jie lemiami kelių pagrindinių veiksnių:

- individualių vaiko savybių;
- vaiko aplinkos situacijos;
- adaptyvaus elgesio;
- fiksuojamų pokyčių;
- VPP ar APP laikotarpio trukmės;
- kitų objektyvių aplinkybių.

Nurodytas procedūras, procesus ir veiklas būtina įgyvendinti, tačiau jų trukmė priklauso nuo konkrečios kiekvieno atskiro vaiko situacijos (informacija detalizuojama „Praktiniame vadove“).

Atkreiptinas specialistų dėmesys: ne tik vaikas adaptuojasi gyventi VSC, bet ir visa VSC bendruomenė stengiasi pažinti ir atliepti vaiko poreikius ir išsiaiškinti galimybes; įvertinti bendrą situaciją ir gerbti vaiko individualumą.

4. UGDYMO TURINIO STRUKTŪRA IR ĮGYVENDINIMAS

4.1. UGDYMO TURINIO STRUKTŪRA

BUP numatytą turinį VSC siūloma įgyvendinti jį skaidant į tris tarpusavyje susijusius blokus, tai yra pasitelkiant formaliojo ir neformaliojo ugdymosi sinergiją (3 pav.). Šių blokų pagrindu sudaromas Individualus mokinio mokymosi planas (integrali Individualaus plano dalis) (toliau – Mokymo(si) planas). Siekiama atsakyti linijinio ugdymo(si) modelio, kai visi mokiniai mokosi to paties ir tuo pačiu tempu. Kiekvieno bloko turinio ir veiklų kontekste atsirandanti patirtis orientuojama į galutinio ugdymo(si) rezultato siekį, kuris numatomas individualiai kiekvienam vaikui, o norimo rezultato siekiama individualiu tempu ir būdu, pagal turimą (esamą) mokymosi patirtį, poreikį ir galimybes. Atkreiptinas dėmesys, kad kitu lygiu mokinys nepradedą mokytis tol,

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001 „Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

kol nepasiekia bent minimalių konkrečios temos žinių ir įgūdžių lygmens. Tokiu būdu siekiama (pagal galimybes) sumažinti jau turimas (esamas) mokymosi spragas, sudaryti sąlygas mokiniams patirti mokymosi sėkmių.

3 pav. Mokymo(si) turinio įgyvendinimo VSC forma (paremta Max Brauer mokyklos modeliu)

1 blokas. Individualus mokymas(is) pagal vaikų pasiekimų lygį. Tai privalomų dalykų grupė (rekomenduojama rinktis tuos dalykus (pvz.: lietuvių kalbą, matematiką, užsienio kalbą), kurių prireiks laikant privalomus pagrindinio ugdymo ir brandos egzaminus).

Planuojamo siekti ugdymo rezultato kontekste numatomi startiniai konkretaus dalyko mokymo(si) pasiekimų lygiai kiekvienam mokiniui. Tai pagrindas numatyti dalinius ugdymo(si) rezultatus ir sumodeliuoti artimiausius mokymo(si) tikslus jiems pasiekti. Pastebėtina, kad numatyti rezultatai gali neatitikti konkretaus vaiko amžiaus grupei būdingų mokymo(si) tikslų, nes modeliuojami atsižvelgiant ne į vaiko amžių ar klasę, o į jo turimas kompetencijas, mokymosi patirtį, galimybes ir poreikius. Lygis nustatomas konkrečiam dalykui, įvertinus oficialiuose dokumentuose įteisintus mokymosi pasiekimus (pagal gautus iš ankstesnės ugdymo institucijos, atlikus mokymosi pasiekimų patikrinimo testus ir pan.), kitus duomenis (gautus pokalbių su mokiniais metu, įstatymiais atstovais ir pan.). Jei lygis žemesnis, nei numatyta ugdymo programoje, numatoma reikiamą lygį atitinkanti mokinio startinė mokymosi pozicija.

Ugdymo procese siekiama nepalikti mokymo(si) spragų – laikomasi nuostatos, kad kol mokinys nepasiekė numatytų dalinių rezultatų, *vedančių* link galutinio rezultato ir atitinkančių bent minimalų lygį, tik tuomet siekiama kitų Mokymo(si) plane numatytų rezultatų (pvz., jei nepasiekti

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

vienos temos rezultatai, kitos temos nesimokoma tol, kol nebus pasiektas pirmosios temos kontekste numatyto rezultato slenkstinis lygmuo).

2 blokas. Integralus dalykų blokas. Rekomenduojami socialinių, gamtos ir humanitarinių mokslų dalykų blokai. Dėl konkrečių dalykų blokų jungimo sprendimą priima ugdymo institucija. Siejami giminingi dalykai, sujungiant mokymosi temas į vieną kursą; reiškiny, problema nagrinėjami tarpdalykiniu požiūriu ir pan. Turinys realizuojamas taikant mokiniams tinkamiausias mokymo(si) strategijas, pvz. STEAM (praktinis gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, menų ir matematikos taikymas), fenomenais grindžiamą ugdymą bei jį realizuoti padedančius metodus (ugdymas grindžiamas darbų rinkiniu (aplanku), projektais, problemų analize ir sprendimu).

Sudaroma atskira veiklos projektų programa, kuriuos atlikęs mokinys įgyja siekiamų kompetencijų numatytu lygiu. Procesas gali vykti bendradarbiaujant su profesinio rengimo centrais, neformaliojo ugdymo organizacijomis ir pan. Esmė – palaikyti (ugdyti) smalsaus, besidominčio, pasirengusio tyrinėti aplinką asmens gebėjimus. Fenomenu grįsto mokymo metodai turi turėti aiškią struktūrą, mokiniai provokuojami kelti klausimus, tyrinėti ir eksperimentuoti, tokiu būdu puoselėdami individualias kompetencijas.

3 blokas. Privalomų alternatyvių ir laisvai pasirenkamų dalykų, socialinių programų, projektų blokas apima meninį ugdymą, neformalųjį ugdymą, socialinių įgūdžių ugdymo programas, profesinio orientavimo ir kt. programas. Jį sudaro meniniai dalykai, visos specializuotos programos (Kognityvinės elgesio korekcijos programa „Equip“, Ankstyvosios intervencijos programa, Vaiko emocijų išraiškos kontrolės (VEIK) programa, Tėvų mokymo auklėti vaiką programa STEP ir pan.), susitikimai su pramogų, verslo pasaulio ar kitomis įdomiomis asmenybėmis ir pan. Atsižvelgiant į galimybes, svarbu sudaryti sąlygas veiklas rinktis pagal poreikį.

Didelis dėmesys skiriamas mokinio pomėgiams, jo saviraiškai ir savirealizacijai bei socialinių įgūdžių ugdymui(si). Šiame bloke Mokymo(si) planas apima integruotą meninį ugdymą(si), auklėjamąjį (prevencinį), socialinių, darbinių ir higienos įgūdžių ugdymo, profesinio orientavimo ir kitas programas; neformaliojo ugdymo veiklos įvairovę, savanoriavimą, įvairias bendradarbiavimo su išorės partneriais programas ir pan.

Atkreiptinas dėmesys, kad siūlomos veiklos atlieptų mokinių asmeninius ugdymo(si) poreikius, interesus, todėl tiesiogiai derinamos su vaiku. Svarbu dėmesį sutelkti į norimą pasiekti rezultatą, o siūlomas veiklas planuoti kaip kryptingai padedančias siekti numatyto rezultato. Kokias veiklas siūlyti paliekama spręsti ugdymo institucijai.

Nors iš pažiūros blokai atskiri, tačiau jų realizavimas jungiamas veikimo nuostatomis, padedančiomis sukurti ir palaikyti savitą proceso organizavimo kultūrą, formaliojo ir neformaliojo ugdymo sinergiją, siekiant ugdyti BUP numatytas kompetencijas.

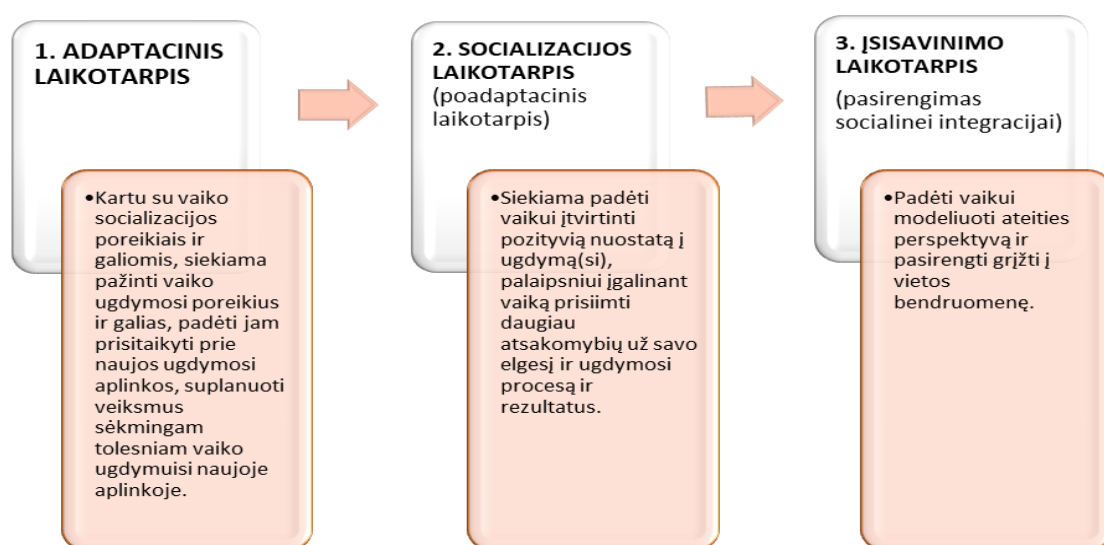
4.2. UGDYMO TURINIO ĮGYVENDINIMAS PAGAL VAIKO MINIMALIOS IR VIDUTINĖS PRIEŽIŪROS PRIEMONĖS BEI AUKLĖJAMOJO POVEIKIO PRIEMONĖS LAIKOTARPIUS

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Vaiko, patekusio į VSC mokymo(si) procesas, neatsiejama visuminio ugdymo(si) dalis, realizuojamas jį modeliuojant kiekvienam vaikui individualiai laikantis buvimo centre laikotarpio. Kiekvienam į VSC patekusiam vaikui sudaromas Individualus planas, kurio integrali dalis – Mokymo planas.

Ugdymo prasme numatomi šie laikotarpiai: adaptacijos, socializacijos (laikotarpis po adaptacijos) ir pritaipymo (integravimosi) ir pasirengimo socialinei integracijai (4 pav.). Šie laikotarpiai atliepia ir VPP vykdymo laikotarpius.

4 pav. Ugdymo turinio įgyvendinimo laikotarpiai (atsižvelgiant į VPP (ar) APP taikymo laikotarpius)

Ugdymo procesas, pagal minėtus laikotarpius, apima tam tikras veiksmas: pažinti ir pripažinti, numatyti rezultata, planuoti, veikti (įgyvendinti planą), į(si)vertinti ir koreguoti veiksmus (5 pav.). Individualus planas ne statiškas darinys, o nuolat koreguojamas ir keičiamas pagal tai, kaip vaikams sekasi.

5 pav. Ugdymo proceso organizavimo struktūra (VPP ar APP laikotarpių kontekstas)

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Mokymosi VSC laikotarpiu sprendimai dėl mokinių mokymo(si) priimami kolegialiai, dalyvaujant socialiniam pedagogui, specialiajam pedagogui, auklėtojui arba atvejo vadybininkui, psichologui, dalykų mokytojams bei vaikui. Pavyzdžiui, dalyko mokytojai, sprendimus dėl vaiko konkrečių ugdymo(si) rezultatų, kurių numatoma siekti pasitelkiant dalykų turinį, aptaria su mokiniu, derina su kitų dalykų pedagogais, auklėtoju arba atvejo vadybininku, kitais už vaiko ugdymą(si) VSC atsakingais specialistais ir pan. Tokia sąveika būtina norint holistiškai siekti numatyto rezultato, kai pasitelkta veiklų įvairovė nukreipiama siekti bendro rezultato.

Tiek sudarant Mokymo(si) planą, tiek jį įgyvendinant visais VPP ar APP įgyvendinimo laikotarpiais rekomenduojama laikytis šių principų:

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

4.2.1. ADAPTACIJOS LAIKOTARPIS

Adaptacijos periodu siekiama palengvinti vaikų adaptaciją, juos *pažinti* kaip asmenis, kaip besimokančiuosius, išklausti patekimo į VSC istoriją, išsiaiškinti mokymosi sunkumų priežastis ir pan.; *pripažinti* esamą jų mokymosi ir gyvenimo patirtį kaip startinę, o ugdymo prasme, vertingą poziciją; *numatyti* vaikų poreikius ir galimybes atliepiančią mokymosi *rezultatą*; *suplanuoti*, kokia apimtimi ir kokiais būdais jo bus siekiama, numatyti galimas rizikas. Baigiantis adaptacijos periodui parengiamas Individualus planas.

1. Pažinti ir pripažinti. Pirmieji žingsniai kuriant Mokymo(si) planą ir jį įgyvendinant turi būti nukreipti į mokymosi riziką keliančių sąlygų, kurios gali būti kliūtis socialinei integracijai ir mokymuisi, išsiaiškinimą. Tai susiję su įgytos patirties, kaip reikšmingos tolesnei vaiko raidai, pažinimu.

Siekiant išsaugoti į VSC patekusių vaikų orumą, svarbu, kad įvairovė būtų suvokiama ir vertinama kaip galimybė ir svarbūs ištekliai. Šiuo periodu siekiama surinkti kuo daugiau informacijos apie į VSC patekusį vaiką: kokia mokymosi patirtis mokykloje, iš kurios vaikas atvyko, kokie mokymosi pasiekimai, kokie barjerai, kokie veiksniai sąlygojo vaiko patekimą į VSC, ir pan. Siekiant numatyti individualų mokymosi rezultatą, parengti Mokymo planą, pasirinkti tinkamiausias ugdymo strategijas bei metodus, svarbu visapusiškas mokinio pažinimas. Būtina aptarti mokinio asmenines savybes, stipriąsias puses, sveikatos ypatumus ir pan.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Konkrečiau dalyko mokytojams svarbu pažinti vaiko pasiekimus ugdomų kompetencijų srityje, motyvaciją mokytis ir pan.

2. Numatyti rezultatai. Remiantis vaiko pažinimo duomenimis, kiekvienam mokiniui individualiai numatomas optimalus rezultatas, kurio numatytu periodu bus siekiama. Dalinius ugdymo(si) rezultatus, padedančius siekti pagrindinio rezultato, kartu su vaiku numato ir socialinis pedagogas, auklėtojas arba atvejo vadybininkas, psichologas. Tai fiksuojama Individualiame plane. Dalykų mokytojai kartu su mokiniu numato mokymosi ir tobulėjimo kryptis, apibrėžia konkretų siektiną rezultatą. Pagal individualius kiekvieno besimokančiojo poreikius, modeliuojami ugdymo(si) rezultatai turi derėti su Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos patvirtintais Bendrosiose pagrindinio ugdymo programose numatytais tikslais.

Remiantis BUP atnaujinimu, numatant rezultatą orientuojamasi ne į konkrečius dalykus, o į BUP numatytas ugdyti kompetencijas, tačiau konkrečių dalykų pagrindu realizuojami projektai, neformaliosios veiklos, socialinės programos ir kt. veiklos yra priemonės siekti numatyto rezultato.

3. Planuoti. Numatytų ugdymo(si) rezultatų siekiama realizuojant Mokymo(si) planus, kurie pirmiausia derinami su mokiniais, jų įstatymiais atstovais, švietimo pagalbos specialistais.

Planavimui rekomenduojama taikyti atvirkštinį ugdymo(si) proceso planavimo dizainą (Wiggins ir McTighe, 2005, 2011), kai įvertinus mokinio psichologinę savijautą, fizinę būklę, socialinius ir akademinus gebėjimus ir, numčius galutinį rezultatą, planuojami daliniai rezultatai, o tik po to priemonės, veiklos, padedančios jų siekti, numatoma ir mokymosi palaikymo sistema (pastoliai). VSC komanda (auklėtojas arba atvejo vadybininkas, švietimo pagalbos specialistai bei konkrečių dalykų mokytojai) sudaro kiekvienam vaikui Individualų planą, kurio dalis yra formaliojo mokymo(si) planas, kuriame numatoma, kokios reikia pagalbos mokymui(si), kokius skirtumus reikia likviduoti, kokios mokymo(si) strategijos, metodai tinkamiausi numatytam ugdymo(si) rezultatui pasiekti, kokiose neformaliojo ugdymo veiklose (socialinėse programose ir pan.) būtina dalyvauti, o kokias galima pasirinkti ir pan. (pagal turinio įgyvendinimo formas). Dalyvauti planavimo procese įtraukiamas vaikas.

Individualus planas sudaromas apimant visus tris ugdymo turinio blokus (3 pav.), kurie nukreipti į individualaus rezultato siekimą, ir dera su konkrečiau VSC mokslo metų pagrindinio ugdymo ir socialinių įgūdžių ugdymo programų ugdymo planu.

4.2.2. SOCIALIZACIJOS LAIKOTARPIS

Socializacijos periodo metu siekiama padėti vaikui įtvirtinti pozityvią ugdymo(si) nuostatą, palaipsniui įgalinant jį prisiimti daugiau atsakomybių dėl savo elgesio, ugdymosi proceso, rezultatų. Norint pasiekti numatytų rezultatų, įgyvendinamas sudarytas individualus ugdymo planas, t. y. *veikiama*, periodiškai *įvertinami* tokio veikimo *pokyčiai* ir, jei reikia, *imamasi korekcijų* jų neatidėliojant.

1. Veikti. Mokymas vyksta pagal sudarytą Mokymo(si) planą. Nusprendus dėl reikiamos mokymo(si) ir pagalbos konkrečiam mokiniui, planas koreguojamas. Siekiant įgyvendinti įtraukiojo ugdymo nuostatas, rekomenduojama naudoti metodikas, mokymosi organizavimo strategijas, padedančias specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, pagal galimybes savarankiškai įveikti patiriamus mokymosi sunkumus.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Ugdymo programoje naudojamas fenomenais pagrįstas požiūris, kuris įtraukia mokinius į teminį, tarpdisciplininį mokymąsi, kurį sudaro esminiai klausimai, įdomūs pačiam besimokančiajam ir kviečiantys į turinį gilintis tiesiogiai ir prasmingiau (individualizuota prieiga). Ugdymo programa apima kasdienę ir specialią veiklą, skatinančią savivertę ir suteikiančią mokiniams galimybę daryti socialiai tinkamus pasirinkimus, keisti elgesį. Todėl didelis dėmesys skiriamas neformaliajam ugdymui.

Į Mokymo(si) planą svarbu įtraukti ir programas, kurios grindžiamos atsipalaidavimo, pozityvaus elgesio palaikymo ir konfliktų deeskalavimo strategijomis – tai padeda užkirsti kelią agresyviai mokinių elgesiui ar jį suvaldyti.

Įgyvendinant Mokymo(si) planą, siekiama, kad mokiniai pagal galimybes sumažintų turimas (esamas) mokymosi spragas, todėl rekomenduojama, kad kiekviename dalyke, pagal suplanuotą rezultatą, pasiektų bent minimalų išmokimo lygį ir tik tada pradėtų siekti kito Mokymo(si) plane numatyto rezultato.

2. Vertinti (įvertinti) pokyčius. Siekiant išsamiai pažinti, suprasti vykstančius pokyčius, visų laikotarpių ir veiklų metu vykdomas nuoseklus mokinio elgesio ir mokymosi stebėjimas. Mokinio pasiekti rezultatai ir daroma pažanga fiksuojama elektroniniame dienyne, pagal iš anksto sutartą Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo tvarką (apimant visas vertinimo formas ir išlaikant būtinas tokiai tvarkai struktūros dalis, ji gali būti individuali kiekviename VSC).

Vertinimas vyksta nuolat – tiek pamokų ar kitų veiklų metu, tiek laikotarpio pabaigoje (po tam tikro laiko, numatyto pasiekti vienam ar kitam rezultatui). Prioritetas teikiamas tokiam vertinimui, kuris padėtų mokiniui pasitikrinti mokymosi pažangą ir neatidėliojant gauti paramą. Todėl ypatingas dėmesys skiriamas formaliajam vertinimui, tokiu būdu siekiama sudaryti sąlygas mokiniams parodyti tai, ką moka ir gali geriausiai, patirti sėkmę, gauti tolesnį mokymąsi skatinantį grįžtamąjį ryšį ir sukurti sąlygas mokiniams pasijausti atsakingiems dėl savo mokymosi.

Į vertinimo procesą įtraukiamas ir mokinys. Įtraukties siekiama vertinimą grindžiant mokytojo ir mokinio dialogu apie mokymosi procesą, įgytas patirtis, nuolatinį skatinimą įsivertinti, reflektuoti daromą (nedaromą) pažangą, išryškinti mokymosi sėkmes, kylančius mokymosi sunkumus ir jų priežastis, numatyti tolesnio mokymosi projekcijas.

Mokinio pasiekimai neaptariami viešai, o vertinami konkrečiam mokiniui iškeltų uždavinių kontekste ir lyginami su ankstesniais pasiekimais.

Su mokinių mokymosi pasiekimais susipažįsta, daromą pažangą bei pokyčių poreikius metodinėje grupėje ar Mokytojų taryboje aptaria dalyko mokytojai. Siūlomas periodiškumas – kartą per mėnesį, esant būtinybei – dažniau.

3. Koreguoti. Mokinių pasiekimų ir pažangos įvertinimo duomenys pasitelkiami individualiai elgesio ir mokymosi pagalbai organizuoti, mokymosi ir elgesio kliūtims pašalinti proceso eigoje, rengiant rekomendacijas socialinės integracijos laikotarpiu. Pagal poreikį, korekcijos mokymosi procesui bei rezultatams teikiamos *čia ir dabar*, nelaukiant buvimo VSC laikotarpio pabaigos.

Mokinių pasiekimų ir pažangos įvertinimo rezultatai yra ne tik mokinio mokymosi indikatorius, bet ir informacija mokytojui dėl jo taikomų mokymo ir mokymosi palaikymo strategijų veiksmingumo. Todėl, atsižvelgiant į mokinių mokymosi rezultatus, priimami sprendimai dėl jų keitimo. Remiantis vaiko pasiekimais ir daroma pažanga, mokinys gali būti

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

skiriamas mokyti (veikti) kitoje grupėje ar pradėti mokyti kitu mokymosi lygmeniu, nelaukiant numatyto laikotarpio pabaigos.

Mokinių pasiekimai ir daroma pažanga – reikšminga informacija mokytojo asmeninio profesinio tobulėjimo tikslams kelti.

4.2.3. RENGIMOSI SOCIALINEI INTEGRACIJAI LAIKOTARPIS

Pasirengimo socialinei integracijai laikotarpio paskirtis – parengti rekomendacijas socialinei integracijai. Rekomendacijas rengia auklėtojas arba atvejo vadybininkas, švietimo pagalbos specialistai, dalyko mokytojai. Esminis momentas – vaiko dalyvavimas ir jo poreikių *girdėjimas*, filtravimas ir pateikimas socialinės integracijos plano gairėse, kurios siunčiamos į vaiko gyvenamosios vietos savivaldybę. Iš esmės socialinei integracijai teikiamos rekomendacijos turi būti priimtinos vaikui, tai yra neperteklinės ir tikslingos.

Siekiant įgyvendinti tokį mokymosi turinio modelį, negali būti taikoma unifikuota ir iš anksto visiškai apspręsta struktūra: kiekviename bloke įgyvendinamą veiklą lemia turimo (esamo) kontingento akademinės ir socialinės patirtys. Koreguojami individualūs ugdymo tikslai, siekiamo rezultato lygmuo, individualiai modeliuojamas turinys, metodų ir pažangos pagrindimo būdai, tokiu būdu užtikrinant jų tarpusavio dermę.

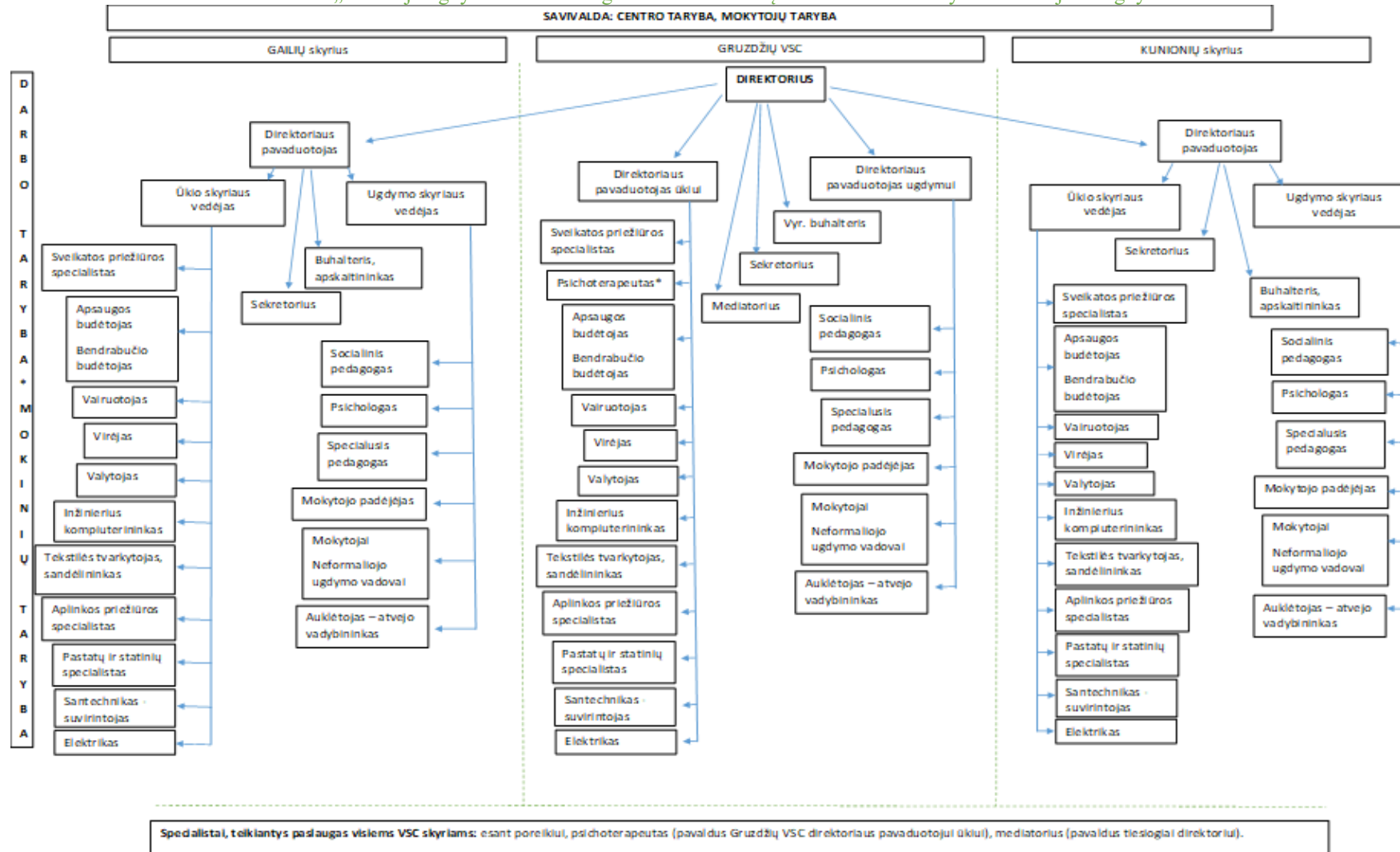
Pasirengimo socialinei integracijai laikotarpis taip pat aktualus tuo, kad VSC vaikas įgyja didesnę veikimo laisvę, jam deleguojamos savarankiškai įgyvendinamos užduotys, skatinama jo autonomija. Švietimo pagalbos specialistai, o pagal kompetenciją – auklėtojas arba atvejo vadybininkas padeda mokiniui planuoti ateities tikslus, atrasti būdų kaip jų siekti.

4.3. VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRŲ (-O) UGDYMO PROCESO DALYVIAI IR PERSONALO STRUKTŪRA

Laikomasi pozicijos, kad tiek ugdymo, tiek VPP procese dalyvauja ir mokiniai, ir pedagogai, ir kiti VSC darbuotojai, nes kiekviena gyva interakcija daro įtaką abejoms sąveikaujančioms pusėms. VSC siekiama kurti ir palaikyti pozityvią personalo kultūrą, saugią psichologinę aplinką, kuri remtųsi aiškių elgesio normų nustatymu, darbuotojų tikėjimu vaikų galimybėmis pozityviai keistis, geranoriškais, bendradarbiavimu grindžiamais santykiais, rūpinimusi emocine vaikų gerove, psichologiniu saugumu, atsakomybės dėl savo elgesio skatinimu, konstruktyvaus elgesio pavyzdžio rodymu, sudarytų sąlygas vaikams kritiškai mąstyti.

Dėl ilgalaikio mokinių gyvenimo VSC bei įvairių paslaugų poreikio, VSC darbuotojų etatinę struktūrą sudaro ne tik pedagoginis, bet ir techninis personalas. Visiems VSC skyriams vadovauja vienas direktorius. Kiekviename VSC skyriuje dirba direktoriaus pavaduotojas ugdymui ir ugdymo skyriaus vedėjas, vedėjas ūkiui, veikia savivaldos institucijos (1 schema).

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001 „Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

schema. *VSC struktūra* VVSC personalas skiriamas į grupes (administracijos, pedagogų, infrastruktūros (techninio) personalo, švietimo pagalbos specialistų (pagal atliekamų funkcijų pobūdį) (5 lentelė).

5 lentelė. *VSC personalas*

Personalo grupės pavadinimas	Pareigybės
Vadybos grupė	Direktorius, pavaduotojas ugdymui, pavaduotojas infrastruktūrai (ūkio reikalams), skyrių vedėjai.
Pedagogų grupė	Formaliojo ir neformaliojo ugdymo pedagogai, auklėtojas arba atvejo vadybininkas.
Pagalbos mokiniui grupė	Specialieji pedagogai, socialiniai pedagogai, psichologai, sveikatos priežiūros specialistas, mokytojo padėjėjai.
Infrastruktūros ir ūkio darbuotojų grupė	Buhalteris, sekretorius, bendrabučio budėtojai, vairuotojas, valytojas, aplinkos priežiūros darbuotojas, apsaugos darbuotojai, pastatų ir statinių priežiūros specialistas, elektrikas, virėjas, tekstilės tvarkytojas, sandėlininkas, skalbėjas, inžinierius kompiuterininkas.

5. EDUKACINĖ APLINKA

VSC kuriama vaiko asmenybės augimui ir ugdymuisi palanki aplinka, grindžiama visų dirbančių darbuotojų ir vaikų tarpusavio pasitikėjimu, bendradarbiavimu, skatinanti teigiamą vaiko požiūrį į mokymą(si), didinanti vaiko savigarbą, pasitikėjimą savimi, motyvuojanti, stiprinanti atsakomybę. Siekiama universalios edukacinės aplinkos, užtikrinančios komfortą, prisitaikymą ir lankstumą – tai gali padėti sumažinti atskirtį ir skatinti į VSC patekusių mokinių akademinį, socialinį, kognityvinį, afektyvų įsitraukimą ir dalyvavimą.

5.1. ĮTRAUKIOJO UGDYMO KULTŪRA

5.1.1. ESMINĖS NUOSTATOS

VSC ugdymo procesas organizuojamas grindžiant **esmine vaiko kultūros kaitos nuostata**, kuria remiantis, ugdymo procese siekiama vaiko kultūrą keisti socialiai vertinga, neprimetant vaikui suaugusiajam reikšmingos kultūros, o sudarant sąlygas keistis laisva valia. Šia kultūra grindžiamas ir VSC mokinių mokymo(si) procesas, nepriklausomai, kur ir koku laiku jis vyksta.

Ugdymas VSC pripažįstamas kaip santykių su bendraamžiais, suaugusiais, požiūrio į save, į užduotis, daiktus ir pan. visuma, kurių visavertiškumo palaikymui būtina visapusiai saugi ugdymosi aplinka. Mokiniai iš formaliojo ugdymo sistemos *iškrenta* dėl daugelio priežasčių, tačiau smurtas ir konfliktai prisideda prie rizikos veiksnių. Saugi mokymosi aplinka ypač svarbi tiems mokiniams, kuriems mokykloje sunku, todėl reikia papildomos paramos (Stephens, 2004). Ji orientuojama į

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

akademinius pasiekimus, aukštų standartų palaikymą, teigiamų darbuotojų ir mokinių tarpusavio santykių puoselėjimą, įstatyminių atstovų ir bendruomenės įsitraukimą. Esminis siekis – nestigmatizuojant įgytos vaiko neigiamos mokymosi ir gyvenimiškos patirties, siekti, kad būtų matomas, pripažįstamas ir saugiai naudojamas vaiko individualus potencialas ugdymui(si).

Kuriant saugią mokymosi aplinką, vieni svarbiausių veiksnių yra konfliktų sprendimas ir smurto prevencija, leidžiantys suteikti tokią kasdienę patirtį, kuri sustiprina visų ugdymo(si) procese dalyvaujančių pusių tarpusavio bendravimo įgūdžius ir daro įtaką formuojant teigiamą socialinį požiūrį.

Esminė vaiko kultūros kaitos nuostata konkretinama šiomis veikimo nuostatomis:

Lūkesčiai kokybiškam ugdymuisi. Mokymo(si) procese remiami visi mokiniai, jiems suteikiama galimybė mokytis ir pasiekti mokymo(si) pažangos, nepaisant individualių aplinkybių.

Kultūrinės įvairovės pažinimas ir pripažinimas. Svarbus kiekvieno besimokančiojo kultūrinės įvairovės pažinimas ir pripažinimas; vertinamos jų istorijos ir patyrimai.

Individualus dėmesys kiekvienam. Mokiniai, turintys ypatingų mokymosi ir socialinių poreikių, skatinami sudarant tokias mokymosi sąlygas ir gyvenimą VSC, kad jiems būtų kuriama kuo palankesnė terpė formuoti individualius mokymosi prioritetus, kurių šie galėtų sėkmingai siekti. Sukuriama personalizuota ugdymosi ir ugdymosi pagalbos sistema (instruktuojamasis ir vadovaujамasis konsultavimas).

Į(si)traukimas. Mokymo programa ir jos įgyvendinimo procesas nediskriminuojantis. Tokiu būdu užtikrinama, kad vaikų tapatybė, gebėjimai ir talentai būtų pripažinti ir patvirtinti, kad būtų patenkinti jų mokymosi poreikiai, siekiant sukurti sąlygas vaikų turimos (esamos) patirties transformavimui aktyviu veikimu formuojant socialiai reikšmingą patirtį.

Dėmesys ateičiai. Mokymo(si) procesas skatina mokinius žvelgti į ateitį, nagrinėti tokias šiam laikmečiui aktualias ir reikšmingas problemas, kaip tvarumas, pilietiškumas, verslas ir globalizacija.

Savivaldis mokymasis. Kiekvienas mokinys skatinamas apmąstyti individualius mokymosi procesus, mokomas valdyti mokymąsi, prisiimti atsakomybę dėl mokymosi rezultatų.

Integralumas. Ugdymo turinys ir jo įgyvendinimo procesas mokiniams siūlomas pagal BU atnaujinimo programose numatomą kompetencijų ugdymąsi, siejamą su įvairiomis mokymosi sritimis, suteikiantį nuoseklų perėjimą ir atveriantį tolesnio mokymosi kelius BU mokykloje, profesinio rengimo centruose ar darbinei integracijai visuomenėje.

Bendruomeniškumas. Mokymo(si) turinys ir procesas – reikšmingas mokiniams, siejamas su kasdieniu jų gyvenimu ir artima aplinka (šeimomis, bendraamžiais ir bendruomenėmis).

Balansas. Kad mokiniai, turintys ypatingų mokymosi ir elgesio poreikių, galėtų sėkmingai mokytis, reikia aiškios ir patikimos struktūros kasdiniame VSC gyvenime ir kiekvienoje konkrečioje pamokoje, kad mokiniams ji būtų aktuali, tinkama ir gerai apibrėžta.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Ypač svarbu rami, džiaugsminga mokymosi atmosfera, subalansuota įtampos ir atsipalaidavimo, susikaupimo ir poilsio fazių kaita.

5.1.2. VIDINĘ MOTYVACIJĄ SKATINANTI APLINKA

Mokytojai ir kiti švietimo pagalbos specialistai ne tik turi stengtis didinti motyvaciją, ypač vidinę, bet ir vengti motyvaciją slopinančių ar neigiamą motyvaciją sukeliančių sąlygų. Tikslinga naudoti strategijas, kurios nukreiptos ne į išorinį atlygį, o leidžia mokiniui atlikti reikšmingą vaidmenį priimančiam sprendimui, susijusius su individualių galimybių „įdarbinimu“.

VSC mokiniai, kuriems būdingos mokymosi, elgesio ir (arba) emocinės problemos, mokydamiesi mokykloje dažnai vadovaujasi susikurtu itin neigiamu suvokimu, susijusiu su mokytojais, mokymusi. Jų patirtis riboja atvirumą ir tikėjimą kitais žmonėmis, ypač mokytojais ir mokymusi, todėl siekiama iš esmės keisti požiūrį į mokymą(si), net ir tuo atveju, jei vaikai suvokia, kad situacija pasikeitė.

Pastangos požiūrio kaitai pirmiausia turėtų būti nukreiptos į:

- mokytoją ir kitus su mokymusi ir buvimu VSC susijusius asmenis, kad į juos vaikas žvelgtų kaip palaikančius, o ne nusiteikusius priešiška ir besistengiančius suspenduoti jų laisvę.
- svarbu, kad turinį, rezultatus ir veiklos galimybes vaikas suvoktų kaip asmeniškai vertingus ir pasiekiamus.

Visa VSC bendruomenė turi susitelkti ir veikti kartu, kad pakeistų sąlygas, kurios nulėmė tokį suvokimą.

5.1.3. ĮTRAUKIANTI DALYVAUTI APLINKA

Išskiriami trys pagrindiniai įsitraukimo dalyvauti būdai (Fredricks, Blumenfeld, Paris, 2004):

- Įsitraukimas elgesiu remiasi dalyvavimo idėja, kuri apima dalyvavimą akademinėje ir socialinėje ar veikloje po pamokų ir laikoma itin svarbia siekiant teigiamų akademinų rezultatų ir užkertant kelią mokyklos nebaigimui.
- Emocinis įsitraukimas apima teigiamas ir neigiamas reakcijas į kitus mokinius, mokytojus, kitus VSC darbuotojus, apskritai mokyklą ir kas joje vyksta. Manoma, kad emocinis įsitraukimas kuria ryšius su institucija ir daro įtaką norui mokytis, būti ir aktyviai įsitraukti dalyvauti socialios savikūros procesuose.
- Kognityvinis įsitraukimas remiasi investicijų idėja, kuri apima mąstymą ir norą įdėti pastangų, kurios būtinos idėjoms suvokti (suprasti) ir įgyti sudėtingesnių įgūdžių.

Psichologiniu požiūriu, atsiribojimas nuo iniciatyvaus mokymosi klasėje susijęs su situacine grėsme savojo *AŠ* statusui, apsisprendimo *AŠ PATS (-I)* galimybės, sąsajų su kitais vertinamaisiais, išgyvenamam socialinio teisingumo ir kompetentingumo jausmui. Todėl mokymo(si) kultūrą VSC siūloma kurti pasitelkiant 5 komponentų (SCARF: *statusas, aiškumas, autonomija, sąsajos, teisingumas*) modelį (pagal David Rock, 2009).

6 pav. SCARF 5 komponentų modelis (pagal David Rock, 2009)

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Statusas (*Status*)
– kaip aš su kitais ir
tarp kitų jaučiuosi?

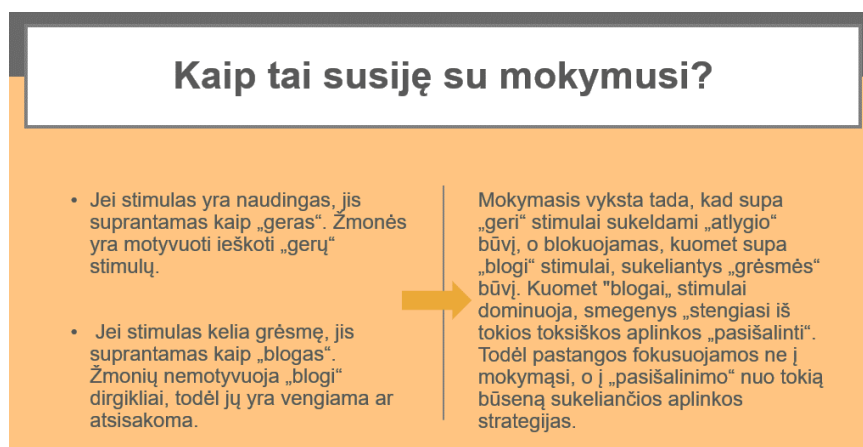
Aiškumas (*Certainty*)
– kokio rezultato iš
manęs tikimasi?

Sąsajos (*Relatedness*)
– ar aš kam nors rūpiu,
esu svarbus
(-i)?

Autonomija
(*Autonomy*) – kokius
sprendimus aš galiu
priimti savarankiškai?

Teisingumas (*Fairness*)
– ar su manimi
elgiamasi sąžiningai?

Ši modelį, ilgus metus trukusiais neurologiniais tyrimais, pagrindė David Rock (2009). Mokslininkas pastebėjo, kad žmonės dirgiklius klasifikuoja kaip *gerus* arba *blogus*, atsižvelgdami į tai, ar tam tikras stimulus sukelia atlygio ar grėsmės jauseną.

Įvardytų Individualaus plano sudarymo nuostatų laikymasis sąlygoja ir mokymosi proceso kultūros kaitą.

5.2. FIZINĖ APLINKA

VSC aplinka turi būti edukuojanti, patraukli, saugi, estetiška, jauki, funkcionali. Fizinę aplinką sudaro: administracinės patalpos, ugdymui skirtos patalpos, gyvenamosios patalpos, bendrai veiklai skirtos patalpos, universalus aikštynas.

Ugdymui organizuoti skirta aplinka turi skatinti vaikų aktyvumą, smalsumą, tenkinti jų pažinimo poreikius išbandyti įvairius veiklos būdus, eksperimentuoti, kritiškai mąstyti, siekiama diegti šiuolaikines informacines technologijas, naudoti modernią įrangą ir kitas mokymui(si) ir ugdymui(si) skirtas priemones. Užtikrinti saugų naudojimąsi internetu, turi būti įdiegta šiam tikslui skirta programinė įranga, ugdomas vaikų atsakingumas ir raštingumas naudojantis internetu ir jo teikiamomis galimybėmis.

Vaikų gyvenimui ir ugdymui skirtoje aplinkoje turi būti naudojamos vaikų poreikius ir patrauklias užimtumo formas atitinkančios priemonės (lauko ir vidaus sporto inventorių, ugdomieji žaidimai ir kt.). Ugdymui skirtoms patalpoms priskiriamos: patalpos ugdytis individualiai ar grupėje, patalpos technologiniam ir profesiniam mokymui.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Administracinėms patalpoms priskiriami: kabinetai VSC vadovui ir pavaduotojams, švietimo pagalbos specialistams, mokytojams, asmens sveikatos priežiūros specialistui; patalpa konsultacijoms, atsipalaidavimo (poilsio) patalpa vaikui pabūti atskirai ar nurimti, personalo kambarys.

Rekomenduojama, kad grupių gyvenamosioms patalpoms būtų skirtos šios patalpos: vaikų kambariai, auklėtojo arba atvejo vadybininko kambarys, svetainė ir virtuvė, dušai, tualetai, buities kambarys. Rekomenduojama, kad bendrai veiklai būtų skirtos šios patalpos: universali salė sportui ir renginiams, treniruoklių patalpa, virtuvė su nedideliu valgomuoju, susitikimų su vaiko atstovais pagal įstatymą kambariai.

Rekomenduojama, jog VSC vaikui būtų skirta erdvė, kad šis kuriam laikui galėtų atsiriboti ir pabūti vienas, tokiu būdu sudaryti galimybes pertraukai laisvo laiko metu ar esant emocinio nestabilumo būklei.

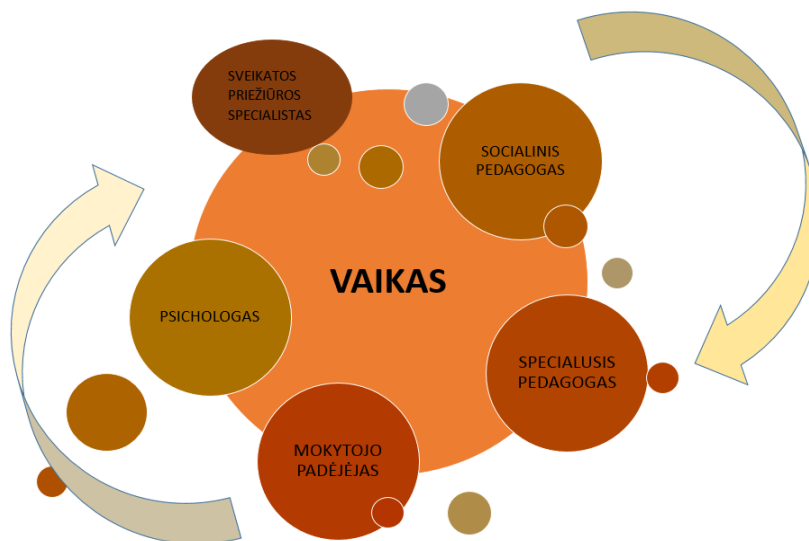
VSC teritorija aptverta, tamsiu paros metu apšviesta, teritorija visą parą stebima vaizdo kameromis. Rekomenduojama vaizdo kameromis stebėti ir bendro naudojimo vidines patalpas.

6. ŠVIETIMO PAGALBOS ORGANIZAVIMAS

Švietimo pagalba, reglamentuojama Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 19 str. – 22 str.: mokiniais ir jų įstatyminiams atstovams, mokytojams ir švietimo teikėjams specialistų teikiama pagalba, kurios tikslas – didinti švietimo veiksmingumą. Švietimo pagalbą sudaro psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba. Šių komponentų sudedamoji dalis – edukacinė sveikatos priežiūros pagalba. Švietimo pagalbą VSC teikia švietimo pagalbos specialistų komanda.

Švietimo pagalbos teikėjai – socialinis pedagogas, specialusis pedagogas, psichologas, mokytojo padėjėjas, sveikatos priežiūros specialistas. Tikslinga pagalbą organizuoti derinant tiek individualias, tiek pagalbos teikimo strategijas grupėms.

7 pav. Švietimo pagalbos teikimo schema

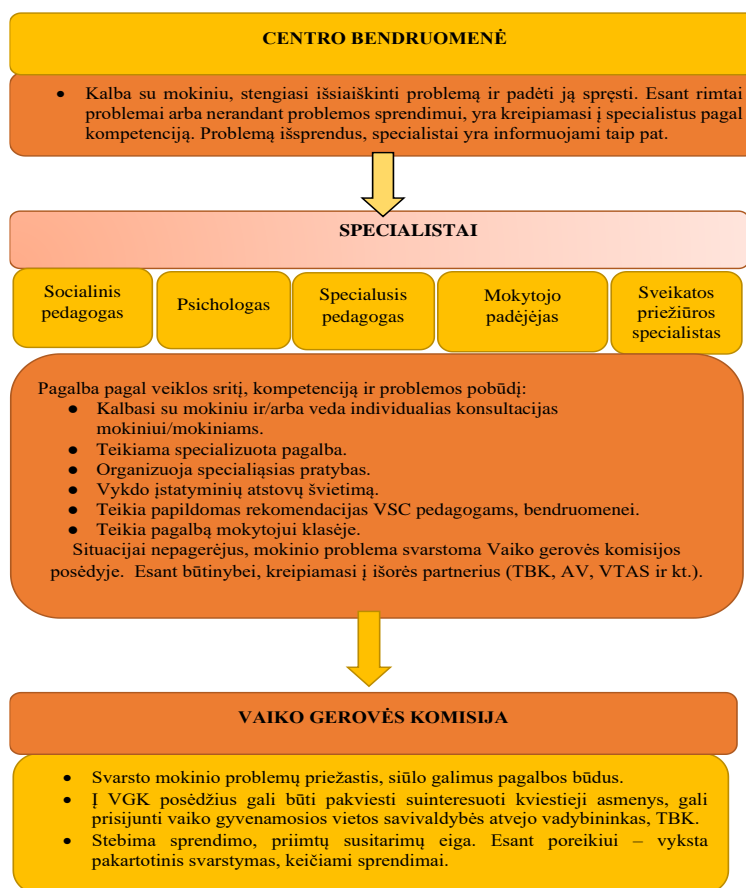

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Švietimo pagalbos specialistai pagal kompetencijas dalyvauja resocializacijos procese, teikia pagalbą iškilus problemoms VPP vykdymo kontekste (pagalbos teikimo algoritmas pateikiamas 8 pav.).

8 pav. Švietimo pagalbos teikimo algoritmas

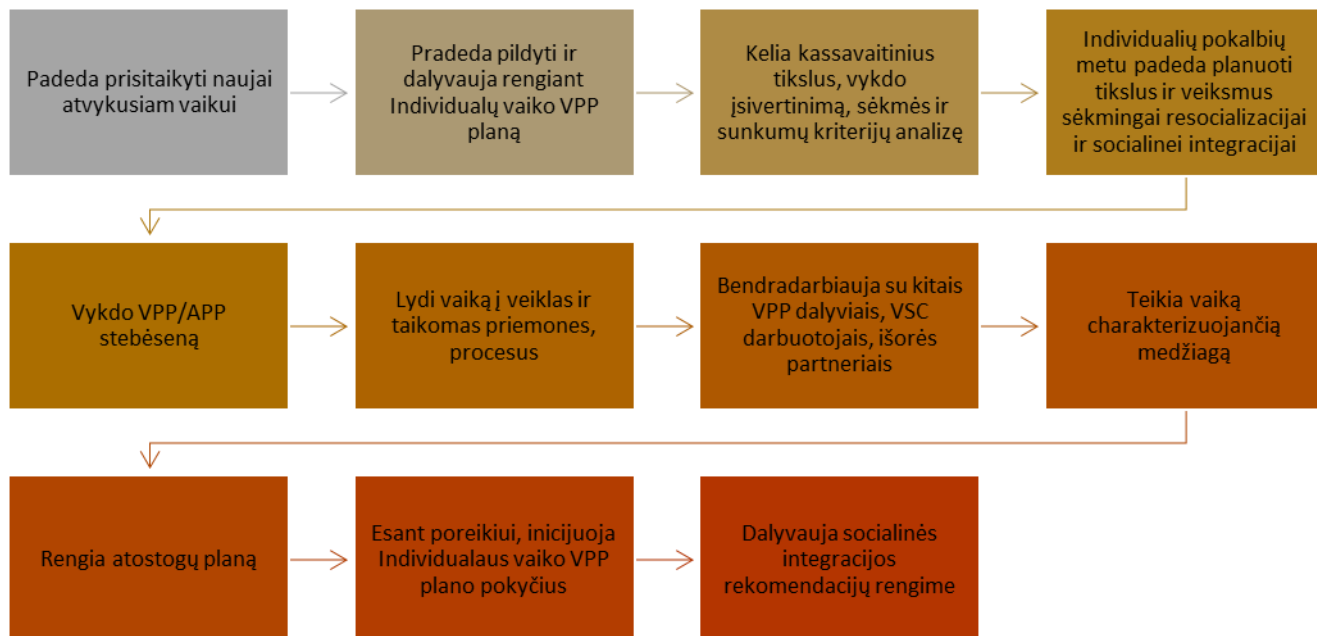
7. KASDIENĖS MOKINIŲ RESOCIALIZACIJOS PRIELAIDOS

Įgyvendinant mokinio VPP ar APP, VSC arčiausiai vaiko esantis ir kasdienėse veiklose lydintis – grupės auklėtojas arba atvejo vadybininkas. Pagrindinės grupės auklėtojo arba atvejo vadybininko funkcijos: planuoja ir dirba auklėjamąjį darbą su grupe, ugdo kasdienes socialinius bei gyvenimiškuosius įgūdžius, veda auklėjamuosius užsiėmimus, organizuoja mokiniams aktualius renginius, lydi kitose situacijose. Rekomenduojama, kad auklėtojas arba atvejo vadybininkas turėtų aukštąjį pedagoginį išsilavinimą arba aukštąjį išsilavinimą (nepedagoginį), būtų papildomai išklauses pedagoginių-psichologinių žinių kursą.

Rekomenduojama, kad auklėtojai arba atvejo vadybininkai būtų išklauses pirminius atvejo vadybos mokymus. Auklėtojui arba atvejo vadybininkui skiriami 1–3 mokiniai, su kuriais auklėtojas arba atvejo vadybininkas dirba individualiai ir gilinais į jų asmenines situacijas, vykstančius procesus (9 pav.).

9 pav. Prielaidos kasdienei mokinių resocializacijai

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

7.1. MOKYMOSI PAGALBA

VSC besimokantiems mokiniamis užtikrinama sisteminė mokymosi pagalba. Tai apima žemų mokymosi pasiekimų, destruktivaus ir mokymuisi nepalankaus elgesio prevenciją, intervenciją sprendžiant iškilusias problemas ir kompensacines priemones (suteikiama tai, ko mokiniai negali gauti namuose, ir pan.).

Kuo anksčiau mokytojas pastebi vaiko mokymosi sunkumus, juos identifikuoja, tuo anksčiau gali imtis veiksmų, padėsiančių juos išspręsti. Mokymosi sunkumų identifikavimas leidžia detaliau išanalizuoti esamą situaciją, atpažinti priežastis, tariantis su pagalbos ugdymui specialistais numatyti reikiamus apsaugos veiksmus ir išvengti naujų galimų mokymosi rizikų.

Siekiant įveikti mokymosi iššūkius, svarbu sukurti mokymosi pagalbos sistemą, kuri būtų visapusė, daugialypė ir darni. Mokymosi pagalbos sistema turi šalinti mokymo(si) kliūtis ir užtikrinti, kad mokiniai įsitrauktų mokytis klasėje. Tokioje sistemoje ypatingas dėmesys turi būti skiriamas vidinės motyvacijos mokytis skatinimui ir palaikymui.

Be dalyko mokytojų, mokykla paskiria konkretų asmenį, kuris koordinuotų mokymosi pagalbos teikimą. Tai gali būti kuruojantis klasės mokytojas, atsakingas už mokymosi pasiekimų stebėsenos koordinavimą ir mokymosi pagalbos teikimo organizavimą.

1. Mokymosi ir mokymo kliūčių šalinimas. *Mokymosi kliūtys* apima išorinius (aplinkos) ir vidinius (asmeninius) veiksmus, kurie lemia vaikų gebėjimą siekti rezultatų ir asmeninės pažangos. Siektina, kad mokiniai, patekę į VSC, nepatirtų nuolatinės mokymosi nesėkmės, sulauktų kvalifikuotos mokymosi pagalbos.

Pirmieji žingsniai kuriant Mokymo(si) planą ir jį įgyvendinant turi būti nukreipti į mokymosi riziką keliančių sąlygų, kurios gali būti kliūtis socialinei integracijai ir mokymuisi, išsiaiškinimą.

Mokymosi parama – tai išteklių, strategijos ir praktika, teikianti fizinę, socialinę, emocinę ir intelektualinę pagalbą, skirtą sudaryti galimybes mokiniui sėkmingai mokytis mokykloje. Mokymas ir

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

visos pastangos, skatinančios teigiamą vaikų socializaciją, turi būti papildytos tiesioginiais veiksmais mokymosi kliūtims pašalinti arba bent sumažinti jų poveikį.

2. Mokinių įtraukimas mokytis. *Elgesio kontrolės mažinimas, palaipsniui didinant vidinę motyvaciją.* Mokinių mokymasis priklauso nuo mokinio, mokytojo ir mokymosi aplinkos dermės ir sąveikos. Viena svarbiausių mokytojo pasirengimo susitikti su VSC mokiniais dalių – strategijų, skirtų akademiniam, socialiniam, kognityviniam ir afekciniam įsitraukimui planavimas (Finn, Zimmer, 2012). Daugeliu atvejų mokytojai, kai susiduria su atsiribojusiu ir netinkamai besielgiančiu mokiniu, didžiausią dėmesį skiria socialinės kontrolės metodų įgyvendinimui, dažniausiai strategijos taikomos kaip socialinės kontrolės forma, kuria tiesiogiai siekiama sustabdyti ardomąjį elgesį, tačiau pastaroji strategija skatina išorinę motyvaciją. Paveikesnės tos strategijos, kurios palaiko vidinę motyvaciją ir apsisprendimą veikti taip, kaip iš jo tikimasi. Siekiant kuo mažiau pasikliauti bausme, svarbu propaguoti socialinių įgūdžių, asmenybės charakterio savybių ugdymą, laikytis pozityvaus elgesio palaikymo iniciatyvų. Įvertinęs situaciją mokytojas priima sprendimus dėl tinkamiausios mokymosi pagalbos formos: konsultavimo, palydėjimo, palaikymo, paskatinimo ir t. t.

Mokymosi pagalbos teikimo veiksmingumas turi būti analizuojamas ir kompleksiskai vertinamas pagal individualią mokinių pažangą ir pasiekimų dinamiką.

7.2. SPECIALIZUOTA PAGALBA

VSC, siekiant vaiko elgesio, vertybinių pokyčių, turi būti vykdomos specializuotos programos. Svarbu, kad specialistai turėtų kuo daugiau priemonių, kad atlieptų kiekvieno vaiko poreikius, atsižvelgdami į individualią jo situaciją. VSC specialistai turi būti parengti taikyti įvairias programas bei intervencijas.

6 lentelė. VSC vykdomos specializuotos programos

PROGRAMA	TRUMPAS APIBŪDINIMAS
Kognityvinės elgesio korekcijos programa „Equip“	Nepilnamečių mokymas mąstyti ir elgtis atsakingai, taikant savitarpio pagalbos metodą (G. B. Potter, J. C. Gibbs, A. P. Goldstein).
Ankstyvoji intervencija	Programa apibrėžiama kaip socialinių pedagoginių bei psichologinių pagalbos priemonių taikymas vaikams.
ELGESYS – POKALBIS – PASIKEITIMAS	Trumpalaikė intervencijos programa, kurią sudaro penki iš dalies struktūruoti individualūs pokalbiai.
Vaiko emocijų išraiškos kontrolės (VEIK) programa	Vaiko emocijų raiškos kontrolės ugdymo programa.
Tėvų mokymo auklėti vaiką programa STEP	Įvairaus amžiaus vaikų tėvams skirta programa, kuria siekiama ugdyti ir tobulinti vaiko auklėjimo įgūdžius.
Terapijos bendradarbiaujant su išorės partneriais	Dailės terapija, muzikos terapija, hipoterapija, kaniterapija ir pan.
Paauglių rizikos ir atsako į intervencijas artimiausioje ateityje vertinimo priemonė START: AV	Tai priemonė, konkretus metodas, kurį naudojant nustatomi individualūs paauglio poreikiai, stiprybės ir silpnybės, pakartotinio rizikingo elgesio tikimybė, atsakas į intervencijas.
Multidimensinė šeimos terapija	Visapusė, į šeimą orientuota elgesio keitimo programa vaikams ir jauniems žmonėms, kurių elgesys ypatingai nesiskiria nuo įprastų amžiaus, kultūros ir

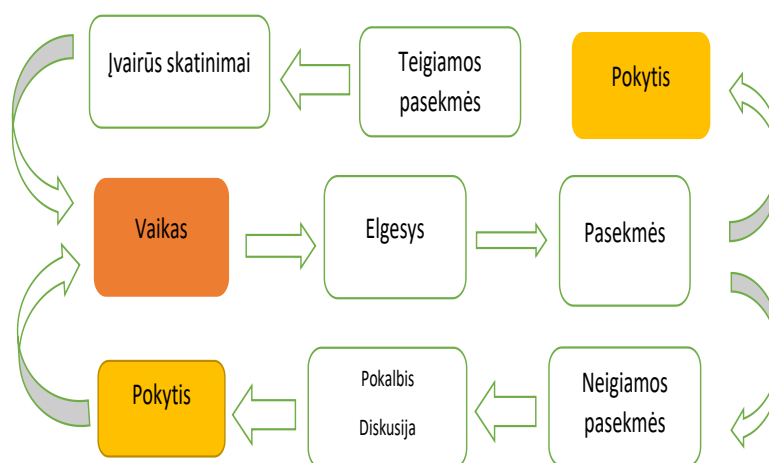
Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001 „Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

	etinių normų, nepasiduoda poveikiui, taikomam bendrojo ugdymo aplinkoje, yra socialiai nepriimtinas, delinkventinis, agresyvus, provokuojantis, susijęs su staigiais emocijų pokyčiais, menku savęs vertinimu.
Programa „Vesk vaiką sėkmės link“	13 susitikimų ciklas, kurio metu tėvams teikiama individuali arba grupinė pagalba, padedanti pažinti asmenines emocijas ir jausmus, įgyti naujų išvalgų dėl sunkumų, su kuriais susiduriama kasdien.
Kūrybinė partnerystė	Orientuojamasi į ugdymo turinio praplėtimą kūrybinėmis praktikomis ar metodikomis, taip pat apima neformalųjį ugdymą, laisvalaikį.
Agresijos prevencijos ir valdymo programa MAPA	Galimos ir potencialios agresijos valdymo programa, kurios paskirtis – atpažinti konflikto eskalacijos požymius, gebėti valdyti kritines situacijas, išsaugoti saugią aplinką kitiems asmenims.
Kitos programos	Akredituotos ar akreditacijos procese esančios programos, ugdančios emocines, kognityvines ir socialines kompetencijas.

7.3. POZITYVAUS ELGESIO PUOSELĖJIMAS IR SKATINIMAS

Pozityvaus elgesio skatinimo teorija remiasi principu – išryškinti teigiamą, gerą elgesį, vaiko sėkmę, nestiprinant netinkamo elgesio, nesėkmės. Emocijų ir elgesio sunkumų turinčių vaikų ugdymo procesas grindžiamas pozityvaus elgesio palaikymu, skatinant ir stiprinant pozityvų elgesį, emocijas, akcentuojant teigiamus pokyčius, sudarant kryptingas situacijas bei veiklas, siekiant teigiamų vaiko elgesio pokyčių ir stiprinant vaiko motyvaciją elgtis pozityviai.

VSC nustatoma individuali vaiko pozityvaus elgesio skatinimo ir vertinimo tvarka (toliau – Tvarka), aiškiai apibrėžianti vaiko pozityvaus elgesio skatinimo bei nepriimtino elgesio stebėjimo sistemą. Nustatomas Tvarkos tikslas, numatomos užduotys, numatomi pagrindiniai elgesio vertinimo principai, numatomi VSC darbuotojų veiksmai, aiškiai apibrėžiamos skatinimo ir neigiamo įrašo pasekmės (vaiko elgesys vertinamas įrašais). VSC visiems darbuotojams sudaromos sąlygos bendromis jėgomis nuolat ir nuosekliai vertinti vaiko elgesį, siekiant teigiamų vaiko elgesio pokyčių ir stiprinant vaiko motyvaciją elgtis pozityviai (10 pav.).

10 pav. Pozityvaus elgesio veikimas

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001 „Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

8. BENDRADARBIAVIMAS SU ĮSTATYMINIAIS ATSTOVAIS IR KITOMIS INSTITUCIJOMIS

8.1. ĮSTATYMINIAI ATSTOVAI

Siekiant užtikrinti veiksmingus vaiko resocializacijos ir socialinės integracijos procesus, įstatyminiams atstovams koordinuotai teikiamos paslaugos Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka vaikui paskirtos VPP ar APP vykdymo metu ir nustatytam terminui pasibaigus. Svarbu užtikrinti paslaugų teikimą ir glaudų santykį su įstatyminiais atstovais, kol vaikas mokosi VSC.

Sisteminio bendradarbiavimo siekis – aktyvus ir sąmoningas įstatyminių atstovų įsitraukimas į vaikų gyvenimą ir resocializacijos bei socialinės integracijos procesus.

Įstatyminių atstovų ir VSC tarpininkais tampa švietimo pagalbos specialistai (socialinis pedagogas, psichologas ir kt.). Švietimo pagalbos specialistų pagrindinės vykdomos funkcijos yra konsultavimas ir pedagoginis švietimas (11 pav.).

11 pav. Kompleksinė pagalba įstatyminiams atstovams

8.2. VAIKO GYVENAMOJI SAVIVALDYBĖ

Savivaldybė – reikšminga sudedamoji dalis, kuriai būtina aktyviai dalyvauti vaikui paskirtos VPP ar APP vykdymo procese, nes įgyvendinus VPP vaikas grįžta būtent į šią terpę.

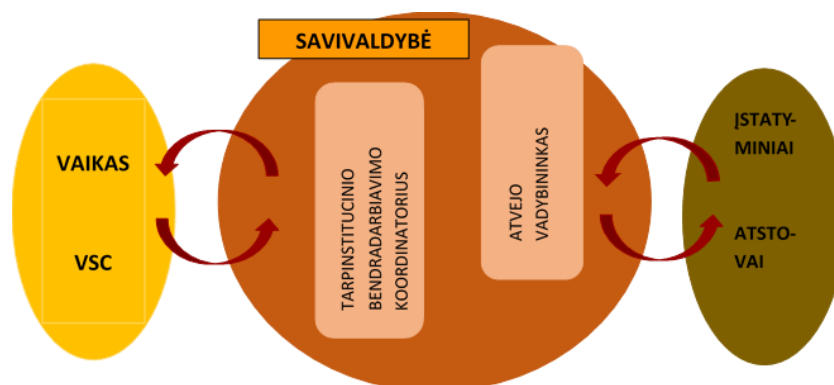
Siektnas savivaldybės bei jai pavaldžių institucijų atstovų dalyvavimas VPP ar APP eigoje:

- Vaiko gyvenamosios vietos savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu skiriama VPP, gavus teismo sprendimo nutarimą.
- VPP ar APP eiga, vykstančiais resocializacijos procesais domisi TBK, koordinuotas paslaugas teikiančios įstaigos paskirtas atvejo vadybininkas. Šis domėjimasis apibrėžiamas minėtų specialistų reguliariu atvykimu į VSC (kartą per 2 mėnesius), situacijos sekimu telefoninių skambučių forma. Dalyvaujama sudarant ir vykdant Individualų planą.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001 „Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

- Sudaromas aiškus, realiai įgyvendinamas ir teikiantis rezultatų pagalbos planas artimiausiai vaiko aplinkai (įstatyminiams atstovams), orientuojantis į tai, kad aplinka taip pat turi keistis ir ruošti vaiko priėmimui pasibaigus VPP ar APP laikui. Į pagalbos plano rengimą tikslinga įtraukti VSC specialistus.
 - TBK, atvejo vadybininkas organizuoja pasitarimus dėl pagalbos vaiko įstatyminiams atstovams vaiko gyvenamojoje savivaldybėje (pakviečiant ir įstatyminius atstovus) arba pasitarimus rengia VSC aplinkoje.
 - Baigiantis VPP terminui, TBK, atvejo vadybininkas sudaro vaiko socialinės integracijos planą. Atsižvelgiama į vaiko bei jo įstatyminių atstovų poreikius, VSC specialistų įžvalgas, rekomendacijas.
 - Siekiant glaudesnio bendradarbiavimo, sprendžiant kylančias problemas, papildomai siūloma VSC organizuoti metodines dienas vaiko gyvenamosios savivaldybės atstovams (TBK, atvejo vadybininkams), vaiko gyvenamosios savivaldybės Vaiko gerovės komisijos nariams.
- PASTABA. Komunikacija turi vykti tarp visų grandžių: vaiko, VSC, savivaldybės ir įstatyminių atstovų (12 pav.).

12 pav. Bendradarbiavimas su savivaldybe ir įstatyminiais atstovais

8.3. KITI DALYVAUJANTYS SUBJEKTAI

VSC, vaikui paskirtos VPP vykdymo proceso metu, prevencijos tikslais gali bendradarbiauti su kitomis įstaigomis, palaikyti ryšius su socialiniais partneriais. Socialinių partnerių įvairovė priklauso nuo mokinių poreikių ir interesų, aplinkos resursų, bendradarbiavimo gairių ir VSC veiklos specifikos (renginių, edukacijos, prevencijos, švietimo ir pan.) atitikimo (13 pav.). Bendradarbiavimas gali vykti tiek perkant paslaugas, tiek dalyvaujant neatlygintinose veiklose (pvz. savanoriavimas).

13 pav. VSC socialiniai partneriai

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Glaudus bendradarbiavimas skatina pažinti ir tirti mokinio šeimą, į procesą įtraukiant visus šeimos narius, analizuojant vaiko ir įstatyminių atstovų tarpusavio santykius.

Ministerijos, pagal joms priskirtą kompetenciją ir ministrams pavestas valdymo sritis, dalyvauja formuojant VPP ar VPP politiką, organizuojant, koordinuojant ir kontroliuojant įgyvendinimą, kartu su savivaldybių institucijomis rūpinasi reikalingų paslaugų pagalbos kokybe ir prieinamumu vaikui bei jo atstovams pagal įstatymą, teikia siūlymus Vyriausybei, kitoms suinteresuotoms institucijoms dėl teisės aktų tobulinimo pagal ministerijoms priskirtą kompetenciją. (7 lentelė).

7 lentelė. Su VSC bendradarbiaujantys subjektai ir jų pagrindinės funkcijos

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Tvirtina VPP ar APP rekomendacijas; teikia metodinę pagalbą savivaldybių VGK; koordinuoja ir prižiūri kaip vykdoma VPP ar APP; kaupia, sistemina VPP ar APP stebėsenos rodiklius; teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei projektus dėl LR VMVP įstatymo tobulinimo; dalyvauja rengiant teisės aktus; tiria VPP ar APP skyrimo poreikį.
Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Užtikrina vaiko teisių apsaugą vykdant VPP ar APP; įgyvendina socialinių paslaugų vaikui ir šeimai politiką; formuoja socialinės integracijos politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą; teikia siūlymus savivaldybėms dėl socialinių paslaugų planavimo, organizavimo, vaiko teisių apsaugos.
Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija	Formuoja VPP ar APP politiką ir vykdo ją savo reguliavimo srityse – įgyvendina priemones, užtikrinančias valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą vaikams.
Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija	Garantuoja į koordinuotai teikiamų paslaugų sudėtį įeinančių sveikatos priežiūros paslaugų vaikams teikimą; kaupia, sistemina ir analizuoja informaciją vaikų sveikatos apsaugos klausimais.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija	Kaupia, sistemina ir analizuoja informaciją; pagal kompetenciją rengia ir įgyvendina programas vaikų nusikalstamumo, smurto prieš vaikus, prekybos vaikais ir kitais vaiko teisių pažeidimų prevencijos klausimais.

III SKYRIUS

VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRŲ VEIKLOS KOKYBĖS VERTINIMO IR VADYBOS SISTEMA

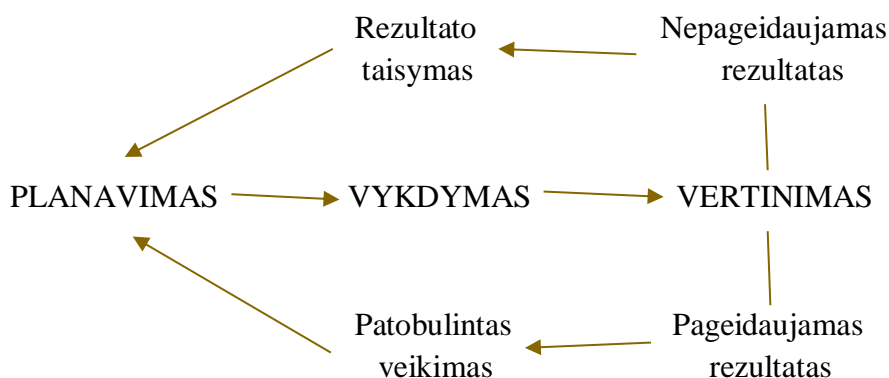
VSC kokybės vertinimo tikslas – identifikuoti teikiamų paslaugų efektyvumo lygį ir numatyti tolesnes organizacines struktūros tobulinimo gaires. Paslaugų vertinimas ir jų kokybės tobulinimas neatskiriama susiję su: organizacijos struktūra (a), veiklos ir darbo organizavimo procesu (b) ir veiklos ir darbo rezultatais (c).

Ugdymo organizavimo procesas – racionali ir sisteminga žingsnių seka, nukreipta į užsibrėžtus tikslus vaikų asmenybės ir elgesio pokyčių, pozityvių socializacijos sąlygų sudarymo, ryšių su aplinka formavimo ir pan. srityse.

Procesas interpretuojamas kaip: planas (1) ir priemonė (2), kurie padeda pajudėti iš esamos padėties link numatyto tikslo, tuo metu rezultatas apibrėžiamas kaip vieno iš kelionės laikotarpių pabaiga.

Nuolatinį kokybės tobulinimo ciklo algoritmą galima pavaizduoti schema (14 pav.).

14 pav. Nuolatinis kokybės tobulinimo ciklas (pagal W. E. Deming)

Pirmąjį – planavimo – laikotarpį sudaro esamos situacijos analizė, duomenų rinkimas ir tolesnių veiksmų numatymas.

Antrąjį – vykdymo – laikotarpį sudaro planuotų priemonių įgyvendinimas.

Trečiojo – vertinimo – laikotarpio metu nustatoma, kaip veikia suplanuotos priemonės. Jei gauti rezultatai nesutampa su numatytais tikslais, keičiama veiksmų strategija ir grįžtama į planavimo laikotarpį. Jei rezultatas teigiamas, patobulinimai tampa standartizuota praktika. Šis ciklas niekada nesibaigia ir yra orientuotas į nenutrūkstamą tobulėjimą.

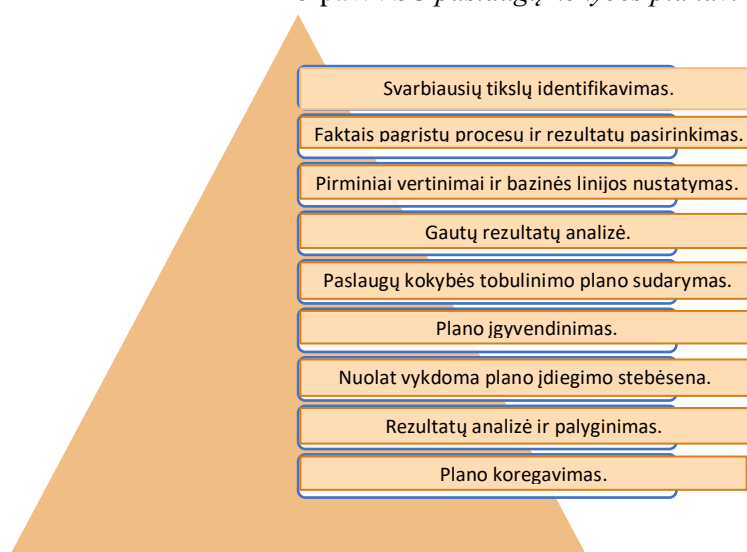
Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Nuolatinis kokybės tobulinimo modelis paremtas prielaida, kad nuolatinis progresas – įmanomas, ir tai yra nuolatinio ir objektyvaus vertinimo pasekmė. VSC vertinami organizacijos struktūriniai skyriai (a); ugdymo ir veiklos organizavimo procesas (b) ir rezultatų (savi)veiksmingumas (c).

Nuolatinis procesų ir rezultatų vertinimas ne tik padeda nustatyti esamą funkcionavimo lygį arba bazinę liniją, bet yra ir objektyvus paslaugų kokybės kėlimo rodiklis.

VSC svarbu sudaryti objektyvų ir aiškų paslaugų kokybės vertinimo ir tobulinimo planą, numatyti galimus VSC veiklos planavimo proceso ir jo įgyvendinimo žingsnius (15 pav.).

15 pav. VSC paslaugų kokybės planavimo ir įgyvendinimo žingsniai

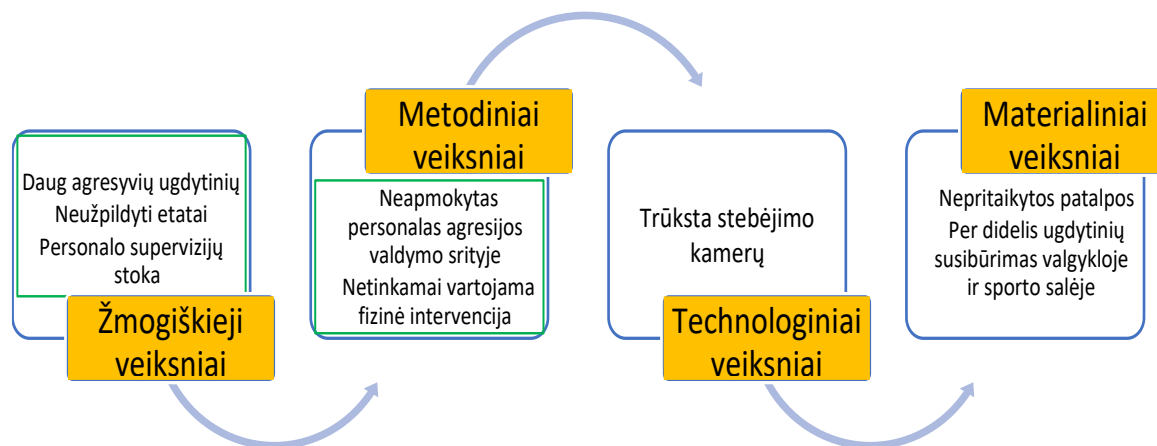
Pasirinkus kelias aktualiausias paslaugų kokybės vertinimo sritis ir vertinimo kriterijus, atliekami pirminiai vertinimai. Siekiant optimalios paslaugų kokybės, reikia užtikrinti, kad duomenų rinkimo priemonės ir gauti duomenys būtų patikimi ir validūs.

Kitas efektyvus būdas identifikuoti priežasčių-pasekmių sąsajas – Pareto diagramos sudarymas. Pareto principas, arba 20 ir 80 taisyklė, teigia, kad 20 proc. pastangų sudaro 80 proc. rezultatų, o likę 80 proc. pastangų – tik 20 proc. rezultatų. Šis principas taikomas ir kokybės tobulinimo procese, t. y., eliminavus 20 proc. esminių probleminių veiksnių, paslaugų kokybė pakyla iki 80 proc. Pareto diagrama ypač naudinga nustatant priežastinių veiksnių proporcijas. Diagrama vizualiai mažėjančia (iš kairės į dešinę) tvarka parodo, kaip skirtingi veiksniai susiję su iškilusia problema. Diagramą galima sukurti naudojantis skaičiuokle „Excel“. Pavyzdžiui, Pareto diagrama, analizuojant iš VSC išleistų paauglių delinkventinio elgesio duomenis, tikriausiai parodytų, kad daugiausia įtakos turėjo grįžimas į asocialią aplinką, įstatyminių atstovų neįsitraukimas į ugdymo procesą, mokyklos nelankymas ir savivaldybės ar probacijos tarnybos stebėsenos stoka (16 pav.).

16 pav. Priežasčių-pasekmių diagramos pavyzdys

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

Remiantis surinktais duomenimis ir priežasčių-pasekmių arba Pareto diagramos analize, sudaromas pasirinktos srities VSC paslaugų kokybės tobulinimo planas.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

LITERATŪRA

1. Bakutytė R., Geležinienė R., Gumuliauskienė A., Juodraitis A., Jurevičienė M., Šapelytė M. (2013). Socializacijos centro veiklos modeliavimas: ugdytinių resocializacijos procesų valdymas ir metodika. Mokslo studija. Prieiga internete: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2013_Socializacijos_centro_veiklos_modeliavimas.pdf.
2. Barkauskienė R., Zacharevičienė A. (2019). Darbas su vaikais, turinčiais elgesio ir emocijų sunkumų bei sutrikimų. Prieiga internete: <https://sctelsiai.lt/ppt/darbassuvaikais.pdf>.
3. Bendrųjų programų atnaujinimo gairės, 2019. Prieiga internete: <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/01/bendruju-programu-atnaujinimo-gaires-internetine-versija.pdf>.
4. Brėdikytė M., Petruškevičiūtė A., Plienaitytė S., Stasiulienė E. (2015). Produktivusis mokymasis: edukacinė naujovė Lietuvos švietimo sistemoje (produktivityojo mokymosi metodika).
5. Bruzgelevičienė R. (2014). Ugdymo paradigms iššūkiai didaktikai. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla.
6. Cavanagh S. (2014). *Personalized learning* eludes easy definitions. Education Week. 34(9), S2-S4. Retrieved from <http://www.edweek.org/go/personalized>. (NUORODA NEAKTYVI)
7. Dikčienė V. (2009). Linkusių nusikalsti vaikų konsultavimas: praktiniai patarimai. Prieiga internete: https://iamnotscared.pixel-online.org/data/database/publications/400_Linkusiu%20nusikalsti%20vaiku%20konsultavimas_Praktiniai%20patarimai_Vidus.pdf.
8. Dudley-Marling C. (2012). Social Construction of Learning. In: Seel N. M. (eds) Encyclopedia of the Sciences of Learning. Springer, Boston, MA. Prieiga internete: https://doi.org/10.1007/978-1-4419-1428-6_96.
9. Executive functions in universal design for learning: moving towards inclusive education. 24(6), pages 660–674. Prieiga internete: <https://doi.org/10.1080/13603116.2018.1474955>. (Pavadinimą patikslinau pagal nuorodą)
10. Finn J. & Zimmer K. (2012). Student engagement: What is it? Why does it matter? In S. Christenson, A. Reschly & C. Wylie, Handbook of research on student engagement (pages 97–126). DOI: https://www.researchgate.net/publication/278665759_The_Handbook_of_Research_on_Student_Engagement 10.1007/978-1-4614-2018-7-2.
11. Finnegan L. A. & Dieker L. A. (2019). Universal design for learning-representation and science content: a pathway to expanding knowledge, understanding, and written explanations. Science Activities, 56(1), pages 11–18. DOI: <https://www.semanticscholar.org/paper/Universal-design-for-learning-representation-and-a-Finnegan-Dieker/02960a8802ceb5a6131a8651882636b60ad06e1c> 10.1080/00368121.2019.1638745.
12. Fredricks J. A., Blumenfeld P. C. & Paris A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. Review of Educational Research, 74, pages 59–109.
13. García-Campos M. D., Canabal C. & Alba-Pastor C. (2020). Executive functions in universal design for learning: moving towards inclusive education. International Journal of Inclusive.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

14. Gillies, Robyn M., Khan, Asaduzzaman (2008). The effects of teacher discourse on students' discourse, problem-solving and reasoning during cooperative learning. *International Journal of Educational Research*. Volume 47. Issue 6, 2008. Pages 323–340. Prieiga internete: <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2008.06.001>.
15. Hirschi T. (2017). A Control Theory of delinquency Travis Hirschi. In *The Craft of Criminology*. Routledge.
16. Howe Ch., Tolmie A., Thurston A., Topping K., Christie D., Livingston K., Jessiman E., Donaldson C. (2007). Group work in elementary science: Towards organisational principles for supporting pupil learning. *Learning and Instruction*. Vol 17. Issue 5. October 2007. Pages 549–563. Prieiga internete: <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2007.09.004>.
17. *Journal of Critical Reviews*. Vol 7. Issue 7, pages 249–256. DOI: <http://dx.doi.org/10.31838/jcr.07.07.41>. (NUORODA NEAKTYVI)
18. Indrašienė V., Merfeldaitė O., Pivorienė J., Raudeliūnaitė R. (2011) Vaiko vidutinės priežiūros priemonės įgyvendinimas socializacijos centruose: socioedukacinis aspektas.
19. Kazlauskienė A., Gaucaite R., Cañabate D., Colomer J., Bubnys R. Sustainable Development of Students' Assumed Responsibility for Their Own Learning during Participatory Action Research. *Sustainability*, 2021, 13, 10183. Prieiga internete: https://www.researchgate.net/publication/354548998_Sustainable_Development_of_Students'_Assumed_Responsibility_for_Their_Own_Learning_during_Participatory_Action_Research <https://doi.org/10.3390/su131810183>. (Patikslinau nuorodą)
20. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (1991). Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1480/asr>.
21. Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (2007). Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.301806/asr>.
22. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. rugpjūčio 25 d. įsakymas „Dėl vaiko vidutinės priežiūros priemonės įgyvendinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b3ec4c2289d011e78939acf99f6e54eb>.
23. Mohammed S. H., Kinyo L. (2020). The role of constructivism in the enhancement of social studies education.
24. Model Programs Guide. Literature Review: Juvenile Residential Programs / OJJDP Model Programs Guide Literature Reviews, 2019 Nr. 249720.
25. Ontology, Not Just Epistemology'. *Educational Psychologist*, 35: 4, pages 227–241. DOI: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/S15326985EP3504_02 10.1207/S15326985EP3504_02.
26. Packer, Martin J. and Goicoechea, Jessie (2000). Sociocultural and Constructivist Theories of Learning.
27. Patricia A. Popp, Leslie W. Grant, James H. Stronge. Effective Teachers for At-Risk or Highly Mobile Students: What are the Dispositions and Behaviors of Award-Winning Teachers? *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 16: pages 275–291, 2011. DOI: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10824669.2011.610236> 10.1080/10824669.2011.610236.
28. Reusser K., Pauli Ch. (2015). Co-constructivism in Educational Theory and Practice. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Second Edition). Pages 913–917. Prieiga internete: <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.92026-9>.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-04-0001
„Bendrojo ugdymo turinio ir organizavimo modelių sukūrimas ir išbandymas bendrajame ugdyme“

29. Stephens R. D. (2004). Creating safe learning environments. In F. P. Schargel & J. Smink (Eds). Helping students graduate: A strategic approach to dropout prevention. Larchmont, NY: Eye on Education.
30. The Perils and Promises of Praise. By C. S. Dweck (2007). Educational Leadership, 65, pages 34–39.
31. Vygotsky L. S. (1962). Thought and Language. Cambridge, MA, MIT Press.
32. Wiliam D. (2017). Embedded Formative Assessment / Second Edition. Bloomington, IN: Solution Tree.
33. Žukauskienė R. (2006). Individualus darbas su nusikalsti linkusiu vaiku: metodinės rekomendacijos. Prieiga internete: <https://www.lituanistika.lt/content/6812>.